

ŠTÚDIE

DEZIDER CSIZMADIA

MAĎARSKÝ PRACUJÚCI LUD V ČSR V BOJI PROTI NASTUPUJÚCEMU FAŠIZMU V ROKOCH 1934—1935

V období depresie po hospodárskej kríze sa v Československu vytvárala zložitá vnútropolitická situácia. Hospodárska kríza mala v Československu vážnejšie následky ako v mnohých kapitalistických krajinách, lebo agrárna kríza tu trvala dlhšie a aj oživenie československej výroby záviselo od kúpnej sily zahraničných trhov.

Československá robotnícka trieda pod vedením KSČ hľadala revolučné východisko z krízy a jej tlak prispel k tomu, že československá vláda uzavrela zmluvu v máji 1935 so Sovietskym sväzom. Túto zmluvu pokladala československá vláda za formálnu a vo svojej politike sa naďalej opierala o západné mocnosti, ktoré nemohli byť oporou protifašistického boja. Za takej situácie buržoáznodemokratická ČSR, obklopená fašistickými štátmi, z ktorých najväčšie nebezpečenstvo znamenalo hitlerovské Nemecko, mala veľmi ťažkú pozíciu.

Fašistické sily sa zaktivizovali aj vo vnútri československého štátu. Otvorená fašistická reakcia sa zoskupovala v Gajdovej fašistickej Národnej obci. Fašistické Národné zjednotenie sa usilovalo o zavedenie fašistickej diktatúry a o spojenectvo s Nemeckom. Národnosocialistická nemecká robotnícka strana a neskôr Henleinova Sudetonemecká strana boli agentúrou hitleřovského fašizmu v Československu. Fašistická Hlinkova slovenská ľudová strana sa usilovala o rozbitie republiky. Československá vláda nielenže trpela existenciu týchto strán, ale sama vynášala také nariadenia, ktoré smerovali proti KSČ a nie proti fašistickým stranám.

Úspešná obrana samostatnosti Československej republiky závisela za takejto situácie od toho, či sa KSČ podarí udržať a upevniť spojenectvo so Sovietskym sväzom a zomknúť všetky národnosti republiky do protifašistického a protivojnového frontu. Komunistická strana Československa volala preto všetkých pracujúcich do boja za utvorenie jednotného frontu a všetok ľud republiky za utvorenie ľudového frontu, na záchranu mieru, demokracie a krajiny. Volala do boja aj maďarský pracujúci ľud.

*

Prv než pristúpime k objasňovaniu boja maďarských pracujúcich v ČSR proti fašizmu, všimneme si aspoň niektoré základné črty politického života maďarského obyvateľstva na Slovensku.

Najsilnejšou a najreakčnejšou stranou maďarskej buržoázie bola Krajinská kresťanskosocialistická strana (Országos Keresztényszocialista Párt) založená v novembri 1919. Jej členmi boli zo štyroch pätín Maďari, zvyšok tvorili Nemci a Slováci.

Krajinská maďarská maloroľnícka strana (Országos Magyar Kiszgazda Párt) založená r. 1920 bola priamym pokračovaním strany Nagyatádyho založenej r. 1900. Prívrženci Maďarskej maloroľníckej strany chceli z novej strany urobiť stranu „triedneho charakteru, ale naskrz národného ducha“.¹

Maďarská národná strana (Magyar Nemzeti Párt), utvorená tak isto r. 1920, mala na začiatku len veľmi málo prívržencov.

Práve tak ako vedúce kruhy v Maďarsku hovorili v mene „maďarského národa“, vodcovia buržoáznacionalistických strán na Slovensku hlásali, že oni sú predstaviteľmi všetkých Maďarov v ČSR. O maďarských vodcoch a členoch sociálnodemokratickej strany (a neskoršie aj komunistickej strany) hovorili len ako o „marxistoch“ a „internacionalistoch“, ako keby marxizmus bol národnosťou a nie svetonázorom. Marxisticky orientovaných Maďarov stávali do takého svetla, akoby nemali nič spoločné so záujmami maďarského ľudu. Tieto ich zámery plne odzrkadľujú podstatu a náplň ich triednej prot ľudovej buržoáznej politiky.

Maďarská buržoázia na Slovensku vydávala svoju vlastnú politiku za vec všetkých Maďarov v ČSR a politiku marxisticky orientovaných Maďarov postavila do takého svetla, ako keby svojou politikou zrádzali záujmy Maďarov v republike. To je sústavným zjavom nielen v maďarských buržoáznych novinách, ale aj v československom parlamente. Takáto demagogická politika maďarskej buržoázie nemohla, pravda, ostať bez následkov u nevyspelej časti maďarského obyvateľstva. To sa odzrkadlilo hneď pri prvých voľbách, keď maďarské buržoázne strany dostali o 61 543 hlasov a o 2 mandáty viac ako maďarsko-nemecká sociálnodemokratická strana.

Politický život Maďarov v ČSR sa po voľbách r. 1920 dostal do novej fázy. Začal sa politický boj, teraz už aj v parlamente. Tento boj charakterizovali maďarské buržoázne strany ako „sebaobranný boj maďarstva“, no v skutočnosti tento boj bol sebaobranným bojom maďarskej buržoázie. Radikálnymi frázami sa jej podarilo zaviesť istú časť maďarského ľudu, ktorého životný záujem nikdy, ani v ČSR, nebol totožný so záujmami maďarských pánov.

Po utvorení ČSR sa menšinový život Maďarov dostal medzi dva kamene. O ich získanie sa usilovali tak v Prahe ako aj v Budapešti. Nie je tajomstvom, že Budapešťou usmerňovaná menšinová politika Maďarov v Československu mala dve úlohy: „jednak podkopávať sám československý štát, jednak v krajine vládnucci demokratický duch . . . Praha chcela z Maďarov v Československu

¹ *Magyarok Csehszlovákiában 1918—1938.* Szerkesztette Borsody I. Az Ország Útja kiadása, Budapest, 63.

vychovať protirevizionistických demokratov, Budapešť zas reakčných revizionistov.”² Ktorý smer a ktoré vrstvy Maďarov získajú v tomto boji prívržencov, to záviselo od ich hospodárskej a politickej situácie v novom štáte. V tomto ohľade boli medzi nimi úžasné rozdiely práve tak ako v Maďarsku.

V Maďarsku po porážke Republiky rád Horthy postavil na nohy starý feudálno-kapitalistický režim, panstvo veľkostatkárov a katolíckej cirkvi. Tento režim z hľadiska pokroku nebol o nič lepší ako predchádzajúci vykorisťovateľský systém, ba bol ešte horší. Veď na potláčanie revolučných mäs maďarského ľudu Horthy zaviedol fašistickú diktatúru a bezpríkladne prenasledoval pokrokové živly.

Vo vybudovaní protiludového, fašistického štátneho aparátu bola jeho najväčšou oporou katolícka cirkev. Význační činitelia tejto cirkvi boli však spojencami Habsburgovcov. Zrádzali najvlastnejšie záujmy maďarského ľudu, ktorý bojoval za národnú nezávislosť. Tak sa stalo, že aj po Trianone, keď sa na troskách Rakúsko-Uhorska utvorili samostatné buržoázno-demokratické štáty, Maďarsko naďalej ostalo kráľovstvom bez kráľa.

Keď zlyhali pokusy o návrat Karola IV., katolícka cirkev sa musela uspokojiť s Horthym a koordinovať s ním svoje plány. Tento plán sa vyznačoval úsilím o vzkriesenie svätoštefanskej koruny. V tomto smere využívali všetky možnosti agitácie, najmä náboženské ctenie katolíkov.

Politika vládnúcich kruhov v Maďarsku bola typickou buržoáznou politikou, charakterizovanou tým, „že vydáva svoju vlastnú vec za vec celého národa”,³ zatiaľ čo „triedne uvedomelý proletariát má svoju vlastnú vyskúšanú zástavu a niet dôvodu, aby sa staval pod zástavou buržoázie”.⁴ Ani maďarský ľud nesúhlasil s politikou maďarskej buržoázie. Nechcel kráľa ani habsburskú reštauráciu, ani panstvo Horthyho krvavej diktatúry. Maďarská buržoázia sa usilovala usmerniť nespokojnosť maďarských pracujúcich s horthyovským fašistickým režimom iným smerom, predovšetkým hlásaním revizionizmu. Prevažná časť maďarského ľudu však jasne videla pravú príčinu vtedajšieho stavu a úprimne si želala, „aby vnútorný hnev maďarského národa rozhodne zotrel hanbu, ktorú mu zapríčinili v mene maďarského národa”.⁵

No toto revizionistické Maďarsko pod horthyovským fašistickým a klerikálnym terorom nebolo lákavé ani pre maďarský ľud na Slovensku. To neznamenalo, že by Maďari na Slovensku nemali aspoň ideologický styk s Maďarskom. Tieto styky však mali celkom odlišný charakter, čo tak isto vypĺyvalo z postavenia Maďarov v buržoáznodemokratickom štáte.

V novom štáte, v ktorom síce zásluhou pravicových sociálnych demokratov neohrozovala buržoáziu proletárska diktatúra, predsa boli fakty, ktoré vážne znepokojovali maďarskú buržoáziu. Okrem konkurenčného boja, v ktorom samozrejme dominovala moc silnejšej českej buržoázie, bolo pre nich nepri-

² Borsody I., *Magyar szlovák kiegyezés*, Officina, 78.

³ Stalín J. V., *Spisy II*, česky, 290.

⁴ Tamže.

⁵ Ormos E., *Mi okozta Magyarországnak szétbomlását?* Cit. z knihy Surányi G., Váradai A., *Magyar múlt és jelen*, Bratislava 1928, 238.

jemné, že najvyššie živly maďarských pracujúcich boli „apoštolmi triedneho boja“.⁶ A tento nekompromisný triedny boj proti všetkej buržoázii práve tak ako proti maďarskej buržoázii, mohli v demokratickom štáte otvorene hlásať, zatiaľ čo v horthyovskom Maďarsku túto revolučnú silu krvavo potlačili. Preto buržoáznodemokratické zriadenie v ČSR bolo tŕňom v oku maďarskej buržoázii na Slovensku, a preto ju lákalo horthyovské Maďarsko, ktoré by ju bolo zachránilo pred týmito neprijemnosťami.

Vo vzťahu k Československej republike zaujímali maďarskí páni a maďarskí socialisti celkom protichodné stanovisko, ktoré sledovali počas celej existencie republiky.

Maďarské nacionalistické strany už pre spomenuté príčiny nikdy nesúhlasili s utvorením nového štátu. Na parlamentných voľbách sa zúčastňovali preto, lebo to zákon nariaďoval. Mysleli si, že takýmto spôsobom si môžu zaistiť, aby „proti podniknutým bezpríkladným nespravodlivostiam a proti celému systému zameranému proti nim pozdvihli ďaleko znejúce slovo protestu“.⁷ Vyhlásili, že sa nikdy nezrieknu práva na sebaurčenie. Avšak uskutočnenie tejto požiadavky by bolo znamenalo, že sa česká buržoázia zriekne časti objektu svojho vykorisťovania na území obývanom Maďarmi na južnom Slovensku a prepustí ho svojim maďarským konkurentom. Tento stav by pre maďarský ľud neznamenal nijaké zlepšenie. Namiesto národnostnej slobody bol by sa dostať pod ešte väčší sociálny i politický útlak, ako to jasne formulovali aj maďarskí komunisti na Slovensku.

Zatiaľ čo sa maďarská buržoázia snažila presadiť svoje úmysly, čo by bolo znamenalo, že nevyhnutne dostane voľnú ruku nad maďarským ľudom a dosiahne zblíženie, ak nie opätovné spojenie s Horthym, maďarskí sociálni demokrati urobili všetko na „posilnenie tejto zeme“.⁸ Pravičoví socialisti to robili sociálnodemokratickým spôsobom. Príčina toho, že svoje pekne znejúce a zdanlivo pokrokové myšlienky nemohli uskutočniť v prospech robotníkov a celého pracujúceho ľudu, tkvie v tom, že spojencov za tieto idey nehľadali tam, kde sa nachádzali, medzi revolučnými proletármi organizovanými v KSČ, a tak sa stalo, že svoj politický program nemohli uskutočniť, hoci niektoré problémy videli celkom jasne a správne.

Sociálnodemokratická strana videla, že v novozaloženom štáte najväčšiu silu reprezentuje robotníctvo. Videla aj to, že buržoázia v tomto štáte nemôže byť tvorivou silou, že väčšia časť buržoázie je silou deštruktívnou. Hneď na začiatku republiky kritizovala buržoáziu, ktorá demokraciu len hlásala, ale sa ju ne snažila uskutočňovať, čo zapríčinilo posilňovanie reakcie. Veľmi správne konštatovala, že budúcnosť mnohonárodnostnej československej republiky sa zabezpečí

⁶ Borsody I., *Magyarok Csehszlovákiában 1918—1938*, kapitola Darvas J., *Politikai életünk hátsó éve*, 62.

⁷ Prvá spoločná deklarácia poslancov Krajinskej kresťanskosocialistickej a Maloroľníckej strany. Deklaráciu predniesol kresťanskosocialistický poslanec dr. Ékes Körmendy Lajos na 3. schôdzke posl. snemovne N.Z.R.Č. 2. júna 1920. Stenografické zprávy 33—34.

⁸ Z parlamentnej reči posl. Surányiho na 4. schôdzke posl. snemovne N.Z.R.Č. dňa 8. júna 1920. Stenografické zprávy 87.

len vtedy, keď sa táto republika premení na krajinu socializmu, ktorá by bola schopná vyriešiť všetky dôležité otázky, od ktorých závisí jej pokojná budúcnosť. Bola si vedomá, že bez vyriešenia národnostnej otázky, „bez vyriešenia maďarskej otázky na území republiky nebude tu pokoj“.⁹ V druhom prípade však územie premenené na socialistickú pôdu ochráni sám proletariát bez rozdielu národnosti aj so zbraňou v ruke pred hroziacou reakciou. Ale možnosť socialistickej premeny sociálnodemokratická strana pokazila sama.

Uvedomovali si síce, že v republike tvorí najväčšiu silu robotníctvo, v záujme ktorého by bola žiadúca socialistická premena. Na adresu Národného zhromaždenia napísali toto: „Musíte si vybrať. Buď uskutočnite v tejto krajine bez odporu socializmus a vtedy táto krajina v prípade nepriateľského útoku môže počítať s ochranou ľudu telesne i duševne oslobodeného. Keby ste však chceli zabrániť hospodárskemu a duševnému uplatneniu sa proletariátu, zahyniete medzi dvoma ohňami: v rozhorčenosti sa búriaceho proletariátu a monarchistov zavádzajúcich staré časy.“¹⁰ Ale aj také vyhlásenia boli presiaknuté typickým sociálnodemokratickým postojom. Veď hneď uspokojili buržoáziu, o ktorej vedeli, že sa desí diktatúry proletariátu, lebo vidí v ňom silu, ktorá zničí jej triedu, že sa nemusí obávať toho, že by tu vznikla nová republika rád.

Jedinú revolučnú stranu robotníkov, KSSČ, sa pravicoví socialisti v parlamente ako aj medzi maďarským ľudom všemožne usilovali vždy kompromitovať tvrdením, že prevratom chce zničiť celý svet, že neuznáva zákony, zatiaľ čo sociálnodemokratická strana chce požiadavky robotníkov vymáhať prostredníctvom parlamentu — ako hovoril sociálnodemokratický rečník z Komárna v Iži 5. mája 1935.¹¹ Hlásali o sebe, že sú marxisti, ale zanedbávali revolučnú teóriu Marxa-Engelsa a Lenina, nevšimli si príklad SSSR, ktorý už uskutočňoval socializmus, ani víťazstvo maďarského proletariátu z r. 1919. Naďalej neverili robotníckej triede, považovali ju za nezrelú viesť samostatnú politiku. Táto koncepcia nemohla viesť inde než k spolupráci s českou buržoáziou a dokonca k zrade vecí robotníkov.

Keďže sociálni demokrati spolupracovali s českými meštiackymi a buržoáznyimi stranami na Slovensku na posilnení Československej republiky, neverili ani Hlinkovej slovenskej ľudovej strane. Hovorili, že „ideálom človeka tejto strany nie je priamy, prekážku nezaujímajúci tvrdý človek, ale otrok olizujúci kňazské ruky a obdivujúci nebo a zem“.¹²

Vzájomný vzťah medzi Maďarmi na Slovensku tiež určovala ich politická a hospodárska situácia a vzťah k demokratickému zriadeniu republiky.

⁹ Tamže.

¹⁰ Že ináč veľmi správne a revolučné názory sociálnodemokratického poslanca Surányiho sú ovplyvnené ideológiou pravicových sociálnych demokratov, vidieť aj z nasledujúceho vyhlásenia: „Dnes opäť hlási sa vánok dejín, ktorý varuje buržoáziu, aby sa nevrhla pod kolesá rýchlo ubiehajúceho času, lebo beztak tam na ňu čaká len smrť, ale aby rozdelila medzi proletárov proletariátom stvorené hmotné a duchovné výsady.“ Tamže, 84.

¹¹ Zpráva notárskeho úradu Okresnému úradu v Starej Ďale (Hurbanovo) pod č. 47/1953 prez. o zhromaždení sociálnodemokratickej strany v Iži. Okresný archív v Hurbanove č. 706/1953 prez.

¹² Pozri bod 8. Stenografické zprávy 86—87.

Maďarska buržoázia nenávidela dokonca aj maďarských sociálnych demokratov z viacerých príčin. Predovšetkým preto, že boli „štrajkolomcami“,¹³ ktorí mali najväčší podiel na tom, že sa maďarskí páni nemohli stiahnuť do pasívnej rezistencie od samého utvorenia ČSR. Vyčítala im aj to, že sa v ČSR rýchlo udomácnili.

Maďari práve tak ako ostatné národy a národnosti republiky nikdy neboli a nemohli byť jednotní, pretože medzi maďarským obyvateľstvom existovali veľmi vyhnanené triedne rozdiely a rozpory. Z hľadiska hospodárskych a politických záujmov maďarský ľud a maďarská buržoázia na Slovensku mali celkom protichodné ciele. Keby však maďarská buržoázia tento nezvratný fakt uznala, ocitla by sa sama s pár tisíc statkármi, bývalými starými aristokratmi a niektorými malomeštiakmi v jednom malom tábore. Vtedy by neboli mohli vzbudiť falošné ilúzie medzi chudobným a politicky nevypelým maďarským ľudom, lebo tento by neveril, že práve veľkostatkár gróf Esterházy, veľkostatkár Szentiványi, veľkostatkár Jaross a ďalší sú tí, ktorí jedine reprezentujú záujem všetkých Maďarov. Vtedy by neboli mohli hlásať a rozširovať buržoáznú teóriu o jednotnom maďarskom záujme a nemohli by verbovať Maďarov do jednotného maďarského tábora.

To sa veľmi výstižne prejavilo najmä v styku maďarskej buržoázie a maďarskými emigrantmi. Česká buržoázia, ktorá svojím podielom značne prispela k porážke Maďarskej republiky rád, v buržoáznodemokratickej republike, v ktorej, ako sme už spomenuli, bola sociálnodemokratická strana v prevahe, nemohla odoprieť právo azylu maďarským komunistom, ktorých Horthy prenasledoval. V Československej republike mohli nájsť domov nielen tí komunisti maďarskej národnosti, ktorí žili v ČSR, ale aj vyhnanci z Maďarska. A to je príznačné pre maďarských pánov a odhaľuje skutočnú tvár nimi hlásanej teórie „jednotného maďarstva“, že práve to oni boli, ktorí sa na toto trpké šfažovali, že „prenasledovaní vodcovia a novinová agentúra porazenej marxistickej revolúcie našla tu útočisko a voľné pole na rozširovanie svojho učenia“.¹⁴ Taký bol rozdiel medzi ideami maďarskej buržoázie a medzi duchom buržoáznodemokratickej Československej republiky. Táto republika umožnila medziiným Gáborovi Steinerovi, ktorý bol v horthyovskom Maďarsku odsúdený na trest smrti, návrat do rodného Komárna. V Komárne mohol založiť komunistickú stranu. V Československej republike sa mohol stať členom ÚV KSČ a svojou bohatou skúsenosťou získanou v revolučných bojoch najvýznamnejším vodcom maďarských komunistov na Slovensku.

Maďarská buržoázia na Slovensku sa netešila tomu, že maďarskí internacionalisti dostali právo azylu v ČSR, a tým nielenže si zachránili, slobodu a život, ale dostali aj relatívnu politickú slobodu. Maďarskej buržoázii sa nepáčilo, že emigračná tlač celkom slobodne rozvinula ideologické ťaženie proti Maďarsku.

Revolučný proletariát si hľadá domov tam, kde môže úspešne bojovať za vec

¹³ Borsody J., *Magyarok Csehszlovákiában*, 62.

¹⁴ Tamže.

pracujúcich. Táto skutočnosť bola príčinou toho, že sa maďarskí komunisti v Československu čoskoro cítili ako doma. Z ich internacionálnej a morálnej povinnosti vyplývalo — a buržoáznodemokratické zriadenie republiky im umožnilo — aby odtiaľto poskytovali aspoň morálnu pomoc maďarskému proletariátu, ktorý úpel pod Horthyho útlakom. Teda toto ideologické faženie nebolo zamerané proti Maďarsku, ako to demagogicky tvrdila maďarská buržoázia, ale proti fašistickému štátnemu zriadeniu vtedajšieho Maďarska. Maďarskí internacionalisti urobili naozaj všetko, aby túto svoju morálnu povinnosť splnili.

Nadhodili sme otázku, ako reagovali Maďari na snahy Budapešti a Prahy o ich politické ovplyvňovanie. Ako sme už ukázali, nereagovali rovnako, lebo jednotný záujem neexistoval. Ostro sa odlišovala od seba politika maďarskej nacionálnej buržoázie a politika sociálnodemokratickej strany.

Charakter politiky maďarskej buržoázie bol ovplyvnený konkurenčným bojom s českou buržoáziou a strachom pred revolučným vystúpením maďarského aj ostatného pracujúceho ľudu republiky. Českú a maďarskú buržoáziu rozdelili ostré kapitalistické protiklady. Ale keď išlo o útlak revolučného robotníctva aj v medzinárodnom meradle a o záchranu kapitalistického zisku, maďarská nacionalistická buržoázia vždy našla spoločnú platformu aj s najkrajnejšími a najšovinistickejšími stranami českej i slovenskej buržoázie. Oslovovaním „drahí maďarskí bratia“ balamutili hlavu maďarským pracujúcim najmä pred voľbami, ale skutočnú tvár tohto „bratstva“ odhaľujú príklady, keď českých žandárov poslali na krk maďarským pracujúcim, ktorí sa opovážili štrajkovať. Skutočnosť bola taká, ako na to poukazoval Klement Gottwald: „Pri každej príležitosti, keď bolo treba zakročiť proti pracujúcim na Slovensku, Maďarská národná strana stála na strane českého a slovenského kapitálu... český žandár bol Szentiványimu vždy milší, ako maďarský poľnohospodársky robotník. Aj Kresfanskosocialistickej strane je milší český pán ako maďarský robotník a chudobný roľník.”¹⁵ Keď však museli vystúpiť proti svojim silnejším konkurentom, proti českej buržoázii, bolo im ideálom horthyovské Maďarsko. Od začiatku republiky pracovali na rozvrátení československého štátu, za autonómiu Slovenska a slúžili záujmom revizionistickej politiky.

V tom období, keď sa protifašistický boj stal naliehavou otázkou, maďarská reakcia sa grupovala po viacerých zmenách a konfúziách v dvoch stranách: v Maďarskej národnej strane a v Kresfanskosocialistickej strane. Tieto dve strany stmelili všetky reakčné živly, bývalú maďarskú aristokraciu, veľkostatkárov a cirkevných činiteľov do svojich radov a zaktivizovali ich. Tieto živly udávali základný tón politiky svojich strán a nie politicky nevypelá vrstva maďarských pracujúcich, ktorú sa im na základe národnostného a náboženského cítienia podarilo oklamať. „Nie je to strana chudobných roľníkov,

---

¹⁵ Leták *A fenyegető éhség ellen harcba kenyéért és földért!* Vydavateľ posl. Kl. Gottwald, Okresný archív v Komárne č. 992/1931 prez.

proletárov a drobných živnostníkov, ale strana maďarskej buržoázie",¹⁶ konštatoval Klement Gottwald o Maďarskej národnej strane. To sa odzrkadľuje najmä v tom období, keď si medzinárodná situácia a hroziace fašistické nebezpečenstvo vyžiadalo jednotné vystúpenie všetkých statočných občanov republiky. Maďarská buržoázia na Slovensku vtedy neverbovala maďarských pracujúcich do ľudového frontu, bojujúceho proti najväčšiemu svetovému nebezpečenstvu, proti fašizmu, ale do jednotného maďarského tábora, slúžiaceho záujmom maďarskej buržoázie.

Zatiaľ čo maďarská buržoázia bola v opozícii a prispela k rozbijaniu republiky, zatiaľ maďarskí sociálni demokrati zamerali svoju činnosť na podporovanie československej vládnej koalície politiky.

Od československej buržoázie však očakávali, že bude plniť opravdivé požiadavky Maďarov. Boli aktivistami, teda podporovali koalíčnú buržoáznú politiku. Uznesenia a rozličné nariadenia vlády, ktoré znamenali zhoršenie situácie pracujúcich a smerovali predovšetkým proti KSČ, odhlasovali v parlamente práve tak ako Československá sociálnodemokratická strana.

Politické strany v ČSR viedli ostrý boj o získanie maďarského ľudu v republike. Potrebovali jeho hlasy pre presadenie svojich plánov v parlamente. Ktoej strane odovzdal maďarský ľud svoj hlas v tejto súťaži, to záviselo od jeho politickej vyspelosti. Medzi maďarským ľudom boli aj politicky nevyspelé vrstvy, ktoré o politike veľa nevedeli. O maďarských pracujúcich, aj o tých, ktorí boli organizovaní v maďarských buržoázných stranách, môžeme však konštatovať, že vždy plnili svoje občianske povinnosti voči československému štátu.

Tí, čo si v boji za zlepšenie hospodárskej situácie pracujúcich a v príprave pre dosiahnutie konečných cieľov proletariátu našli správnu cestu, boli na začiatku ľavicoví socialisti. Základné revolučné jadro maďarských ľavicových sociálnych demokratov v ČSR tvorili komunisti, ktorí v bojoch proletariátu prevažne už prešli krst ohňom počas Maďarskej republiky rád. V Československu, kde bezprostredne po prevrate ešte neexistovala komunistická strana, vstúpili do sociálnodemokratickej strany. Ich vplyv sa význačne odzrkadľoval na celom robotníckom hnutí Maďarov v ČSR. Mali veľkú zásluhu na tom, že robotnícke hnutie Maďarov bolo aj v Československu zvlášť silné. Aj naproti tomu, že prevažná väčšina maďarského ľudu sa zaoberala poľnohospodárstvom — v porovnaní s ostatnými oblasťami republiky, kde väčšinu obyvateľstva tvorili robotníci, ktorí boli prevažne organizovaní v sociálnodemokratickej strane — väčšina maďarských pracujúcich bola prívržencom komunistických myšlienok. Keď ľavicoví sociálni demokrati v ČSR jasne videli, že politika pravicových socialistov pomáha buržoázii a nie záujmom proletariátu, rozhodli sa založiť samostatnú revolučnú stranu.

Na ľubochňianskom sjazde Československej sociálnodemokratickej strany, kde jej ľavicové, marxistické krídlo 16. a 17. januára 1921 vyslovilo svoje

¹⁶ Tamže. O Kresfanskosociálnej strane sa podobne vyslovil Kl. Gottwald.

prípojenie sa ku Komunistickej internacionále, medzi 149 delegátmi, okrem 88 Slovákov, 15 Nemcov, 6 Ukrajincov a 4 Židov, bolo 36 delegátov maďarskej národnosti.¹⁷

Od 14. a 16. mája 1921, teda od utvorenia KSČ, predstavitelia maďarských pracujúcich nastúpili do boja pod zástavou KSC a tu bojovali vždy v prvých radoch. Nevytvorili v nej nijakú sekciu — ako maďarskí sociálni demokrati — lebo členovia KSČ bez rozdielu národnosti mali jeden cieľ: boj za zvrhnutie jarma kapitalizmu, oslobodenie pracujúceho ľudu.

Členovia komunistickej strany si boli dobre vedomí, že vláda buržoázie nevyrieši najdôležitejší problém ani vlastného ľudu ani utláčaných národností. „Táto vláda nevedela dať slobodu českému ľudu a o to menej ju vedela dať pracujúcemu ľudu ostatných národností.“¹⁸ Vedeli, že paragrafy mierových zmlúv, ktoré nútili československú buržoáznú vládu, aby plne rešpektovala národnostné práva menšiny, zostanú len papierovými paragrafmi. Politika buržoázie vedie len k zrážkam s konkurentmi, k útlaku a vojne. Sloboda pracujúcich sa nemôže zrodíť v takom režime, ale len vtedy, ak český, slovenský, maďarský a ostatný pracujúci ľud v spoločnom boji zvrhne panstvo kapitalizmu. Komunistická strana Československa chcela dokázať pracujúcim masám maďarského národa, že „ani maďarskí sociálni demokrati... ani Szűllő a Szentiványi... nie sú nositeľmi národného oslobodenia maďarského národa, ale že takéto oslobodenie dosiahne maďarský pracujúci ľud iba pod medzinárodnými a revolučnými zástavami komunizmu“.¹⁹ Zatiaľ komunisti mohli konštatovať iba toľko ako Július Fučík na bratislavskej konferencii maďarskej mládeže: „Nie ste slobodní, ani my nie sme... Ten deň, ktorý bude dňom vašej voľnosti, bude aj dňom voľnosti našej.“²⁰

Predvoj maďarského pracujúceho ľudu na Slovensku — komunisti — mali svoju politiku, ktorá spojila sväzkom medzinárodného ducha internacionalizmu všetkých pracujúcich. Nenastúpili na cestu, ktorú ukazovala Maďarom vtedajšia maďarská vláda z Budapešti — a po ktorej kráčali vedúce kruhy Maďarskej národnej strany a Kresťanskosociálnej strany — a neuberali sa ani smerom, ktorý by bol vyhovoval záujmom pražskej koalícnej buržoáznej vlády — ako maďarská sekcia sociálnodemokratickej strany a neskoršie aj maďarskí agrárci.

Cesta maďarských komunistov bola nesmierne ťažká. Naraz museli bojovať proti českej i maďarskej buržoázii. Urobili všetko pre triedne uvedomovanie maďarského ľudu. Útlak, ktorý ich stíhol a ktorý nevyhnutne rodí nenávisť voči utláčateľom, ich nestrhol do tábora reakcie. Spravodlivý hnev utláčaného

¹⁷ Gosiorovský M., *Príspevok k dejinám slovenského robotníckeho hnutia*, Bratislava 1951, 135.

¹⁸ *Utvorte bojové súručenstvo*. Reč A. Zápotockého v poslaneckej snemovni 7. novembra 1934. Cit. z knihy *Na obranu republiky proti fašizmu a vojne*. Sborník dokumentov k dejinám KSČ v rokoch 1934—1938. Vydalo SVPL 1953, 56.

¹⁹ Gottwald Kl., *Protí fašistickej diktatúre — za diktatúru proletariátu*. Rezolúcia VIII. pléna Ústredného výboru KSČ z 29. októbra 1933. *Spisy V*, 60.

²⁰ Pozdravná reč J. Fučíka na bratislavskom kongrese maďarských vysokoškolákov združených v spolku Šarló zo dňa 28. septembra 1931. Z diskusného materiálu.

maďarského ľudu nesmeroval proti Čechom — ako to chcela buržoázia na Slovensku — alebo proti Slovákom, lebo český a slovenský ľud neutláčal Maďarov. Komunisti českého a slovenského národa si našli spoločnú cestu a vždy boli najlepšimi spojencami maďarských pracujúcich.

Jeden z vedúcich funkcionárov Komunistickej strany Československa Bohumil Šmeral už 12. júna 1921 na okresnej konferencii strany v Košiciach sa zaviazal, že českí komunisti budú strážcami národných práv maďarského obyvateľstva. Vedel veľmi dobre, že ak v plnej miere splnia túto svoju povinnosť, len vtedy budú schopní maďarskí komunisti bojovať proti nacionálnej demagógii svojej buržoázie a proti šovinizmu.²¹ A v tomto smere maďarskí komunisti na čele s Gáborom Steinerom, Štefanom Majorom, Štefanom Kossíkom a ostatní maďarskí členovia vo vedení strany vykonali neobyčajne veľkú prácu. Ich boj slúžil aj najvlastnejším záujmom českého a slovenského ľudu.

Vyriešenie národnostnej otázky komunisti vždy podriaďovali všeobecným otázkam triedneho boja. Za hlavnú úlohu považovali zvrhnutie moci kapitalizmu, po ktorom si proletariát vyrieši všetky úlohy, ktoré kapitalisti neboli schopní vyriešiť. Pre uspokojenie národnostných požiadaviek urobili všetko už aj v buržoáznodemokratickej republike. KSC rozhodne žiadala pre národnosti sebaučrňovacie právo až do odtrhnutia²² v tom prípade, keby táto požiadavka slúžila pracujúcim a nie buržoázii tej-ktorej národnosti. „Za národnú slobodu Maďarov,“ hovoril Július Fučík, „bijeme sa aj my, robotníci a intelektuáli z Prahy, Brna, Hradca Králové a Ostravy, aj milióny členov ostatných potlačených národov.“²³

Príprava pracujúcich pre rozhodujúci boj proti kapitalizmu bola charakteristickou črtou politiky KSC v prvom desaťročí Československej republiky i počas hospodárskej krízy v rokoch 1929—1934. V tomto období maďarský ľud na Slovensku prinášal značný podiel do boja proti utlačovateľom. Po hospodárskej kríze bola však KSC nútená pozmeniť bezprostredný cieľ svojej politiky. Zorganizovala bojový front proti najhľavnejšiemu nebezpečenstvu broziacej fašistickej diktatúre.

Taká bola politická situácia maďarského obyvateľstva na Slovensku, keď KSC volala ľud do boja na obranu demokracie a republiky, proti fašizmu a vojne.

V období po hospodárskej kríze, keď Komunistická strana Československa viedla ťažké existenčné boje pracujúcich proti buržoázii, dokázalo sa, že len spoločné vystúpenie robotníkov je zárukou uspokojivého splnenia ich požiadaviek.

²¹ Jeho reč cituje Kassa: Munkás zo dňa 13. júna 1921.

²² O práve na sebaučrňenie A. Zápotocký v poslaneckej snemovni hovoril toto: „Vyhlásujeme, že na tomto hesle a na tejto zásade, že každý národ má právo určovať si svoje osudy, trváme, že toto právo bránime pre český národ, pre svoj národ, a preto toto právo priznávame aj príslušníkom iného národa... Maďarom hovoríme: samourčenie Maďarov nesmie znamenať spájanie sa s Horthym“. *Útvorte bojové socialistické súručenie*. Reč A. Zápotockého v poslaneckej snemovni 7. novembra 1934, cit. z knihy *Na obranu republiky proti fašizmu a vojne*, 56—57.

²³ Pozri pozn. 20.

Po hospodárskej kríze, keď najväčšie nebezpečenstvo — zahraničný a vnútorný fašizmus — už vážne hrozilo nielen robotníckej triede, ale aj všetkým pracujúcim republiky, KSČ už ukazovala cestu, ktorá by bola umožnila únik pred hlavným nebezpečenstvom. Vyzývala obyvateľstvo, aby utvorením jednotného frontu robotníkov a ľudového frontu všetkého pokrokového obyvateľstva, bez ohľadu na národnostný rozdiel, znemožnilo víťazstvo fašizmu.

KSČ počítala s tým, že sociálni demokrati, ktorí na začiatku utvorenia republiky následkom svojej nerevolučnej politiky premárnili možnosti sociálnej premeny, už vidia dôsledky svojej šestnástročnej politiky. Rátala s tým, že sociálnodemokratická strana vyvodí dôsledky aj z politiky sociálnodemokratických strán v iných krajinách. V Nemecku, kde sociálni demokrati spolupracovali s buržoáziou, bola zavedená fašistická diktatúra, ale vo Francúzsku, kde socialisti utvorili jednotný front s komunistami, úspešne čelili náporu fašistických síl.

Jednotný front so sociálnymi demokratmi by znamenal toľko, že socialistické strany namiesto pracovného súručenstva s buržoáziou vytvorili jednotný bojový front s komunistami, proti hladu, fašizmu a vojne. KSČ stále zdôrazňovala, že len zvrhnutím kapitalistického panstva je jedine možné dosiahnuť socializmus. Nežiadala, aby sa socialistické strany zriekli propagovania svojho programu, ale aby spoločným úsilím zabezpečili, aby pracujúci nepodporovali meštiacke a fašistické strany.

Jednotný front ako bojové súručenstvo socialistických a komunistických robotníkov mal za úlohu organizovať masové vystúpenia v závodoch a na dedinách proti kapitalistickým útokom na životnú úroveň robotníctva. „Vybudovať jednotný front,“ ako na to poukazoval Klement Gottwald, „v boji za tú alebo onú hospodársku požiadavku — to je najhlavnejšia úloha dňa, to je začiatok.“²⁴ Komunisti išli ďalej. Svoje hospodárske požiadavky spájali s protifašistickým bojom vždy tak, ako to vyžadovala a umožňovala politická situácia.

KSČ, vidiac vonkajšie a vnútorné fašistické nebezpečenstvo, obrátila sa 14. júla 1934 na všetky tri socialistické strany Československa s výzvou,²⁵ aby pri príležitosti 20. výročia vypuknutia prvej svetovej vojny organizovali spoločne protifašistické a protivojnové akcie.

KSČ vyzvala svojich členov, aby navštívili robotníkov organizovaných v socialistických i buržoázných stranách, ale aj bezpartajných a vysvetlili im nutnosť aktívneho boja proti buržoázii, fašizmu a vojne. Vedeli, že úspech závisí od toho, či sa im podarí nadviazať bezprostredný živý styk so socialistickými robotníkmi, hoci na základe najminimálnejších každodenných po-

²⁴ Gottwald Kl., *Niektoré problémy politiky jednotného frontu v Československu*. Spisy VI, Bratislava 1953, 41.

²⁵ *Ponúkame jednotnú akciu proti fašizmu a vojne*. List Ústredného výboru KSČ vedeniam strán Československej sociálnej demokracie, nemeckej sociálnej demokracie v Československu a strany československých národných socialistov, Gottwald Kl., *Spisy V*, 345. Túto výzvu KSČ uverejnil orgán maďarských komunistov v CSR Munkás 22. júna 1934 pod titulom *Egységes antifasiszta frontért Csehszlovákiában*.

žiadaiev, či sa podarí tento protifašistický front rozšíriť na všetky národnosti republiky.

Maďarská robotnícka trieda ani zďaleka nebola taká silná ako česká, slovenská alebo nemecká. Značnú časť maďarskej robotníckej triedy tvorili zemerobotníci a nemajetní poľnohospodárski proletári, ktorí žili vo veľmi zlých podmienkach. Výnimkou neboli ani proletári na veľkostatkoch na najúrodnejšej pôde po celom Žitnom ostrove. Pracovali denne 16—18 hodín, dane od nich vymáhali najnemilosrdnejším spôsobom a zákerné choroby, najmä pľúčne, mávali tu najlepšiu žatvu.²⁶ Tento neblahý stav sa odrzkaďoval aj v ich politickom uvedomení. Hoci z organizačného hľadiska nemali také dobré podmienky ako napr. česká alebo nemecká robotnícka trieda, komunistická strana medzi maďarskými pracujúcimi bola oveľa silnejšia ako sociálnodemokratická strana. A práve preto ich protifašistický boj v jednotnom fronte dosiahol pekné čiastkové úspechy. Že snahy komunistov neboli korunované ešte väčšími úspechmi, to predovšetkým zapríčinili vodcovia sociálnodemokratickej strany. Vládne socialistické strany a reformistické odborové sväzy zakázali svojim organizáciám, aby rokovali s komunistickou stranou o spoločných vystúpeniach.

KSČ nespočetnekrát odhaľovala nesprávnosť argumentovania proti jednotnému frontu a znova a znova vyhlasovala, že je ochotná hocikedy rokovať s vodcami socialistických strán.

Orgán maďarských komunistov na Slovensku Munkás význačným spôsobom pomáhal a urobil veľký kus práce v záujme vytvorenia jednotného frontu v radoch maďarských robotníkov. Na jeho stránkach najlepši publicisti vyvrátili všetky argumenty sociálnych demokratov proti spoločnému vystúpeniu. 7. augusta 1934 uverejnil s podpisom Gábora Steinera a Jozefa Vallu novú výzvu slovenského vedenia KSČ adresovanú vedeniu Československej sociálnodemokratickej strany na Slovensku, všetkým jej organizáciám a členom. Výzva opakuje text zo 14. júla, ktorý ešte dopľňuje podľa nových požiadaviek.

Prípravný výbor frontu proti fašizmu a imperialistickej vojne mal úzke spojenie s maďarskými robotníkmi. Vo svojich bulletinoch, ktoré rozposielal do väčších miest, informoval, organizoval a usmerňoval ich protifašistické akcie. Presviedčal pracujúcich, že musia „jednotne bojovať proti všetkým fašistickým plánom a opatreniam, už či na hospodárskom alebo kultúrnom poli“.²⁷

²⁶ Skupina slovenských študentov, členovia pražského Detvana, medzi 1. a 21. augustom 1934 navštívili 13 obcí na južnom Slovensku. Dojmy o svojich pozorovaniach uverejnili v novinách. Ich zprávy uverejnil agrofašistický Slovenský denník, klérofašistický Slovák a Munkás vo svojom čísle zo dňa 2. septembra 1934. Študenti okrem iného píšú: „Situácia poľnohospodárskych robotníkov je priamo katastrofálna. Kto ešte nevidel moderných otrokov práce, nech ide na cirkevnú a statkársku pôdu južného Slovenska. Z ich úst sme počuli len hlas biedy a pobúrenia. Ale najmä sťažnosti chudobného a maloroľníckeho ľudu maďarských dedín boli veľmi ťažké, lebo daňové farchy ho zafaľujú čoraz viac a okrem toho ako národnostná menšina tiež veľmi trpia. Zdravotný stav obyvateľov južného Slovenska je zúfalý“ ... atď.

²⁷ Prípravný komitét frontu proti fašizmu a imperialistickej vojne rozposielal svoje bulletiny

Sociálne postavenie robotníkov nielen umožňovalo, ale priamo si vyžadovalo ich spoločné vystúpenie. V celej krajine bola veľká nezamestnanosť. Počet nezamestnaných aj podľa úradných údajov prevýšil 800 000. Podporu v nezamestnanosti na mnohých miestach nevyplatili. Ceny potravín boli vysoké a miestami sa zvýšila aj cena chleba. Vláda, v ktorej sedeli siedmi sociálnodemokratickí ministri, robila rad radom také opatrenia, ktoré zhoršovali hospodársku a politickú situáciu robotníctva. Zhoršilo sa nemocenské poistenie, bol pripravený zákon o registrovaní politických strán atď.

Maďarskí komunisti na stránkach Munkásu alebo pomocou ilegálnych letákov rozoberali ústrednú líniu jednotného frontu, vypracovanú komunistickou stranou a poukazujúc na konkrétnu úlohu, vyzývali začať jednotlivé akcie. Poukazovali napr. na to, že v Košiciach, Nitre a inde zvyšujú ceny chleba. Toto postihlo každého robotníka rovnako. Vyzývali robotníkov, aby sa obrátili na miestne socialistické organizácie a spoločne s ich členstvom demonstráciami a štrajkami vynútili si zastavenie stúpania cien.

Bojovú náladu a revolučnú odhodlanosť maďarských robotníkov zvýšila aj tá skutočnosť, že od maďarských buržoáznych strán, ktoré stále vystupovali v mene všetkých Maďarov na Slovensku, okrem pekne znejúcich hesiel nemohli očakávať nijakú pomoc. Keď chceli pomáhať, robili to typickým buržoáznym spôsobom, čo urážalo sebavedomie a ľudské cítenie robotníkov. Maďarské buržoázne noviny vyzývali maďarské stolové spoločnosti, aby pri zábavách nezabudli na svojich maďarských „bratov“, ktorí sa bez vlastnej viny dostali do ťažkej situácie, že často nemajú ani čo jesť. Vyzývali ich, aby im dali pár korún a nezamestnaní ich budú žehnať.²⁸ No maďarskí robotníci ani nezamestnaní nepotrebovali takú pomoc. Nechceli za žobrácke haliere žehnať maďarských pánov. Chceli prácu a riadnu mzdu za ňu, chceli život hodný človeka. Vedeli, že len zjednotené robotníctvo je sila, ktorá je schopná utvoriť podmienky pre dôstojný život.

Hoci vedenia socialistických strán odmietali všetky návrhy na spoločné vystúpenie, predsa myšlienka jednotného frontu padla v radoch robotníkov na úrodnú pôdu.

Každé nariadenie vlády, ktoré znamenalo zhoršenie stavu pracujúcich, narážalo na odpor mas. Maďarskí pracujúci podľa pokynov KŠČ išli do boja proti útoku kapitálu. Splnili nielen prvú podmienku jednotného frontu, ale aj svoje hospodárske požiadavky spájali s protifašistickým bojom.

Jednou formou akcie, ktorou viedla KŠČ do boja robotníkov, bola protidražobná akcia. Túto akciu organizovali komunistické spotrebne družstvá — Včela a Jednota. Na plagátoch s nadpismi: „Bráňte sa proti drahotе!“ a na

všetkým krajským, okresným, závodným a miestnym komitétom frontu proti fašizmu a imperialistickej vojne. Odpis bulletinu č. 1 s nadpisom: „Fronty proti fašizmu a imperialistickej vojne“, ods. 1, *Na ceste k otvorenému fašizmu*, nachádza sa v okresnom archíve v Nových Zámkoch č. 155/1934 prez.

²⁸ Z prágai Magyar Hirlapu cituje Munkás zo dňa 27. októbra 1935: „Magyar Asztaltársaságok! Kedélyes szórakozás közben ne feledkezzetek meg azokról a magyar testvéreitekről, akik önhibájúnok kívül a legsúlyosabb helyezetbe kerültek és gyakran még kenyérük sincs! Adjatok össze néhány koronát ezek javára és áldani fognak benneteket!“

územi obývanom Maďarmi: „Védekezzetek a drágaság ellen;”²⁹ upozorňovali obyvateľstvo, že vláda sľúbila znížiť ceny najdôležitejšieho spotrebného tovaru. Vyzývali obyvateľstvo, aby svojimi podpismi protestovalo proti drahote. Podpisové hácky s výzvou rozoslali po celej krajine. Zatiaľ prezídium Krajiniského úradu v Bratislave vyzývalo podriadené úrady, aby sa všetkými prostriedkami snažili znemožniť túto akciu KSČ. Miestne úrady tieto pokyny čo najochotnejšie splnili, výzvu pred obyvateľstvom utajili³⁰ a hoci podpisové hácky zničili³¹ a rozširovateľov plagátov pokutovali,³² akciu KSČ predsa nemohli udusiť. Na území republiky podpísalo protestné hácky milión občanov. Žiadali zníženie cien chleba, masla, múky, mäsa a cukru.

Drahota najviac zasiahla nezamestnaných. Na plagátoch vydávaných komunistickou stranou sa oznamovalo, že ústava Československej republiky (§ 115) umožní, aby robotníci svoje požiadavky predostrelí vláde republiky.³³ Maďarskí nezamestnaní podľa pokynov KSČ začali akciu. Zvolili si 7—10 členné deputácie, ktoré ich písomné požiadavky predostierali okresným úradom. Žiadali okamžité začatie mzdových prác, pridelenie blokov, jednorazovú pomoc na ošatenie atď.

Nezamestnaní Komárna 14. februára 1934 odovzdali rade mesta svoje písomné požiadavky.³⁴ Medziiným žiadali, aby lodenicu neodbúrali. Pre dvestisíc nezamestnaných mesta chceli vynútiť pracovné príležitosti. Pre tých, ktorým nemôžu zabezpečiť prácu, žiadali riadnu podporu, lístky do kuchyne na obed atď.

Robotníci vyšli do ulíc, usporiadali hladové pochody. Z dedín Zemného a Kamoče (teraz Komoča) usporiadali hladový pochod do Komárna,³⁵ kde chceli vo veľkých deputáciách odovzdať na okresnom úrade svoje písomné požiadavky. Tento zástup však žandárstvo zadržalo a vrátilo naspäť. Na 48 osôb podali trestné oznámenie. Ale napriek úsiliam a žalárovaniu komunisti nezastavili svoju činnosť v prospech robotníctva. „Nech robotníka zavierajú.”

²⁹ Plagát *Védekezzetek a drágaság ellen!* nachádza sa v Okresnom archíve v Komárne č. 250/1935 prez.

³⁰ „Obyvateľstvo o tomto hácku nič nevie” — hlási obecný notár v Klíšskej Nemej zo dňa 17. decembra 1934, p. č. 112/1934 prez. Okresného úradu v Komárne. Okresný archív v Komárne čís. 1355/1934.

³¹ Obecný notariát v Bodi hlási dňa 6. decembra 1934 pod č. 355/1934 dôv. Okresnému úradu v Komárne, že podpisové hácky „bez povšimnutia hneď zničil”. Okresný archív v Komárne čís. 1355/1934.

³² Na Vincenta Samu a Ludovíta Győriho, obyvateľov Veľkých Kosíh, od ktorých žandári odobrali podpisové hácky, podali trestné oznámenie, lebo boli podozriví, že „vyvesili plagát citovaný vo Vašom príkaze č. 1 1385/1934 prez. zo dňa 10. XII. 1934”. (Na tomto plagáte vyzývali protestovať proti drahote. Pozn. aut.) Hlásenie četníckeho veliteľa zo Zlatnej na Ostrove č. j. 355/1934 dôv. zo dňa 15. 12. 1934 Okresnému úradu v Komárne. Okresný archív v Komárne č. 250/1935 prez.

³³ Jeden taký leták s nadpisom *Harcoljatok munkáért és kenyérért!* sa končí takto: Munkát, kenyeret és szabadságot! Éljen a munkanélkül'ek harca! Le a fasizmus! Éljen a kommunista párt! Bol vylepený v Mederči 6. februára 1935. Hlásenie okresného žandárskeho náčelníka Okresnému úradu v Komárne pod č. 1592/1953 prez. Okresný archív v Komárne č. 137/1935.

³⁴ Okresný archív v Komárne č. 137/1953 prez.

³⁵ Hlásenie četníckeho veliteľa v Zemnom Okresnému úradu v Komárne. Okresný archív v Komárne č. 663/1953 prez.

hovoril Ondrej Ifjú na jednej komunistickej schôdzke, „ale svoje právo nepustíme.“³⁶

Obyvateľom Zemného sa predsa podarilo doručiť svoje požiadavky na okresný úrad.³⁷ 217 robotníkov žiadalo zrušenie núdzových nariadení, registrovania politických strán, obmedzenia zhromažďovacieho práva. Protestovali proti zavedeniu fašistickej diktatúry. Predostreli aj svoje špeciálne miestne požiadavky.

Zhoršenie nemocenského poistenia vyvolalo medzi robotníkmi oprávnenú nespokojnosť. Proti tomu protestovali 10. júla 1934 žatevní robotníci v obci Šámot pri Šamoríne a robotníci čerpacej stanice v Zemnom 1. augusta 1934.³⁸ Poslali protestnú rezolúciu parlamentnému klubu sociálnodemokratických poslancov. V rezolúcii žiadali prestať s útokmi proti nemocenskému poisteniu a urgovali spoločnú akciu za prepustenie Thállmanna a všetkých proletárskych politických väzňov.

20. júla 1934 robotníci cukrovaru v Dioseku (teraz Sládkovičovo) ostro odsúdili fašistické úsilie vlády.³⁹ Protestnú rezolúciu nepodpísali len cukrovarnícki robotníci, ale aj mnohí iní a odoslali ju na päť miest: na Ministerstvo sociálnej starostlivosti, Ministerstvo financií, ministerskému predsedovi, sociálnodemokratickému odborovému sväzu a sociálnodemokratickému parlamentnému klubu.

Tak isto protestovali členovia Červených odborov v Lučenci proti zhoršeniu nemocenského poistenia a proti zavedeniu núdzových nariadení.⁴⁰

Začal sa celý rad protestných akcií proti machináciám kapitalistov.

Drobní živnostníci v Nových Zámkoch žiadali odpísanie daní, protestovali proti exekúciám a proti národnostnej nenávisti živenej šovinistami v závode Baťa. Usporiadali demonstráciu cez mesto, na ktorej sa okrem 150 drobných živnostníkov zúčastnili aj maloobchodníci.⁴¹

Robotníci v obchode na svojom zhromaždení v Lučenci sa jednohlasne vyslovili za jednotný front. Tak isto aj robotníci potravinárskeho priemyslu. Dve odborové organizácie stavebných robotníkov usporiadali spoločné schôdze a dohodli sa na spoločných akciách pre zabezpečenie kolektívnych zmlúv.

200 robotníkov v Gute (teraz Kolárovo) zamestnaných u vodoregulačnej spoločnosti odovzdalo správe požiadavku na zvýšenie mzdy. Spoločnosť žiadosť odmietla, načo robotníci začali štrajkovať. Štrajk viedla červená odborová organizácia a komunistická strana, ale zúčastnili sa ho aj agrárni, socialistickí a indiferentní robotníci, a zvolili spoločne štrajkový výbor. 10. a 11. októbra robotníci demonštrovali pred notárskym úradom. Na podporu štrajku poslali výzvu robotníkom v Zemnom, Andóde (teraz Andovce) a Kamoči (teraz Ko-

³⁶ Zpráva notárskeho úradu o zhromaždení Komunistickej strany Československa v Iži dňa 12. mája 1935. Okresnému úradu v Starej Dale (teraz Hurbanovo) p. č. 67/1935 prez. Okresný archív v Hurbanove č. 788/1935 prez.

³⁷ Okresný archív v Komárne č. 137/1953 prez.

³⁸ Munkás, 6. augusta 1934.

³⁹ Tamže.

⁴⁰ Munkás, 29. júla 1934.

⁴¹ Munkás, 30. septembra 1934.

moča). Poslali aj protestné telegramy na nemecké, maďarské a španielske vyslanectvo, v ktorých žiadali prepustenie Thälldmanna a maďarských antifašistov a vyslovili svoju solidaritu s revolučným španielskym proletariátom.⁴²

Robotníci v bratislavských závodoch — kde pracovali aj maďarskí robotníci, najmä zo Žitného ostrova — postavili sa na čelo boja za jednotný front. Robotníci závodu Matador vyzvali zamestnancov z továrne Klinger a cvernovky, aby spoločne vystúpili.

Významná bola schôdzka národnosocialistických a revolučných stavebných robotníkov, na ktorej vyzvali bratislavských keramikárov a kamenárov ako aj všetkých robotníkov Slovenska do jednotného frontu.⁴³

V Leviciach pred 400 účastníkmi rečnil Gábor Steiner o nutnosti vytvoriť bojové súručenstvo medzi robotníkmi.⁴⁴ Okrem komunistických robotníkov sa na schôdzke zúčastnili aj členovia sociálnodemokratickej strany, Maďarskej národnej strany i neorganizovaní robotníci. Prítomní prijali návrhy rečníka a dohodli sa, že spoločne budú bojovať za pravidelné podporovanie nezamestnaných, telegraficky žiadať vypustenie všetkých antifašistov zo žalára atď.

Revolučnú metódu boja si osvojili aj proletárske ženy, ktoré jednotne vystupovali počas ťažkých rokov hospodárskej krízy. V Košiciach, kde mestská rada, napriek vzrastajúcej biede, znížila v rozpočtoch sumy na sociálnu podporu, ženy robotníkov jednotne protestovali na mestskej rade. „Chceme žiť a zachrániť naše deti pred smrťou od hladu,“⁴⁵ písali v petícii. Žiadali pracovné príležitosti pre svojich mužov a nie almužnu. Ich vystúpenie organizovali Červené odbory.

*

Jednou z najdôležitejších akcií spoločného vystúpenia mali byť masové protivojnové demonštrácie. Pri príležitosti 20. výročia vypuknutia prvej svetovej vojny KSČ organizovala protivojnový týždeň od 29. júla do 5. augusta 1934. Toto obdobie chcela Komunistická strana Československa premeniť na všetko doterajšie úsilie presahujúce protestnú akciu proti pripravovanej novej imperialistickej vojne.

Aj úspech protivojnového týždňa závisel od toho, do akej miery sa na ňom zúčastnia socialistické strany. Táto jednotná akcia najnaliehavejšie vystupovala do popredia práve preto, že úrady všemožne hatili toto hnutie. Protivojnový týždeň po celom území republiky zakázali. Akému účelu slúžil tento zákaz, to jasne dokazuje text nariadenia Krajského úradu v Bratislave.⁴⁶ V obežníku sa nariaďuje všetkým okresným náčelníkom, aby urobili všetky opatrenia na zhabanie všetkých hesiel, ktorými sa propaguje revolúcia, generálny štrajk, protimilitaristické komunistické heslá, alebo v ktorých sa vyzýva k tvoreniu „Výborov proti vojne a fašizmu“.

⁴² Munkás, 14. októbra a 21. októbra 1934.

⁴³ Munkás, 13. septembra 1934.

⁴⁴ Munkás, 16. decembra 1934.

⁴⁵ Munkás, 4. novembra 1934.

⁴⁶ Prezídium krajského úradu v Bratislave zo dňa 24. apríla 1934 čís. 19.739/1934 prez. Okresný archív v Komárne čís. 586/1934 prez.

Protifašistický a protivojnový front, organizovaný v medzinárodnom meradle, dosiahol veľké úspechy najmä vo Francúzsku a pôsobil povzbudivo aj na robotníkov v Československu. Robotníci vedeli, odkiaľ hrozí nebezpečenstvo a vedeli ako treba proti nemu bojovať. Ale úrady vzali pod ochranu Hitlera. Zakázali, aby na prejavoch pod šírým nebom, a to nielen komunistickej strany, ale aj iných strán, boli zástavy s nápisom: „Preč s Hitlerom“, „Preč s Dolfusom“⁴⁷ alebo textom a vyobrazením urážajúcim tieto osoby.

Ústredie KSČ pri príležitosti protifašistického týždňa vydalo odznaky v podobe trojuholníka s nadpisom: Front proti fašizmu a imperialistickej vojne. Tieto odznaky členovia komunistickej strany prívrženci protifašistického boja na Slovensku verejne nosili, kým úrady aj to nezakázali.⁴⁸

Socialistické strany nebojovali s komunistami ani proti pripravovanej novej imperialistickej vojne. Nielenže neprijali návrh na jednotný front, ale za pomoci štátneho aparátu bojovali všetkými prostriedkami proti nemu.

Komunistická strana Československa bola rozhodnutá aj za takého stavu, napriek všetkým zákazom a sabotovaniu vodcov sociálnodemokratickej strany, uskutočniť jednotné protifašistické akcie.

Ani maďarský komunistický časopis *Munkás* nemohol verejne organizovať prípravy maďarských pracujúcich. Väčšiu časť článku 3. čísla z 29. júla 1934, v ktorom vyzýva na demonštráciu proti imperialistickej vojne a proti fašizmu, za mierovú politiku SSSR, cenzúra neprepustila. Príprava a organizovanie pracujúcich na spomínanú akciu bolo možné len pomocou ilegálnych letákov.

Ústredná kancelária komunistickej strany v Bratislave dodala len do sídla miestnej organizácie vo Veľkom Mederi (teraz Čalovo) 8000 kusov letákov.⁴⁹ Tieto letáky boli rozdelené medzi dôvernejších členov strany, ktorí ich potom roznášali po obciach. Členovia strany tieto letáky často sami rozmnožovali alebo vydávali. Medzi letákmi boli také, ktoré volali do boja všetkých robotníkov a roľníkov proti imperialistickej vojne a fašizmu, za robotnícku a roľnícku vládu a za oslobodenie všetkých politických väzňov.⁵⁰ Boli aj také, ktoré mali miestny charakter. Jeden taký leták vyzýval vytvoriť jednotný, skalopevný antifašistický a protivojnový front pracujúcich Komárna a jeho okolia pod vedením komunistickej strany.⁵¹

V Čúzi (teraz Dubník) v predvečer 1. augusta o pol desiatej bola veľká de-

⁴⁷ Tamže. Zo dňa 18. apríla 1934 čís. 18.301/1934 prez. Okresný archív v Komárne čís. 586/1934 prez.

⁴⁸ Nariadenie okresného úradu v Nových Zámkoch Okresnému četníckemu veliteľstvu a všetkým četníckym staniciam v okrese zo dňa 21. júna 1934 č. 968/1934 prez. Okresný archív v Nových Zámkoch č. 155/1934 prez.

⁴⁹ Hlásenie obecného notariátu v Čičove zo dňa 16. septembra 1934 p. č. 74/1934 prez. Okresnému úradu v Komárne. Okresný archív v Komárne č. 846/1934 prez.

⁵⁰ Leták *Falnak munkásai és paraszjai*. Bol rozšírený vo Veľkom Mederi (Čalovo) 1. augusta 1934. Hlásenie četníckej stanice vo Veľkom Mederi zo dňa 1. augusta 1934 p. č. 268/1934 dôv. Okresnému úradu v Komárne. Okresný archív v Komárne čís. 833/1934 prez. Žandárska hliadka našla také letáky aj v Čičove a v Klížskej Nemej. Četnícke hlásenia sú v okresnom archíve v Komárne p. č. 846/1934 prez.

⁵¹ Leták *Komárom és vidéke maqvar dolgozóhoz!* Bol nájdený v Gute (Kolárovo) 30. marca 1934. Hlásenie četníckeho veliteľa Okresnému úradu v Komárne p. č. 159/1934 dôv. Okresný archív v Komárne 618/1934 prez.

monštrácia.⁵² Pod vedením komunistov pracujúci demonštrovali proti vojne a fašizmu, proti zhoršeniu situácie pracujúcich. Žiadali vypustenie Thállmanna na slobodu a podporu mierovej politiky Sovietskeho sväzu.

Robotníci čerpacej stanice v Zemnom usporiadali hodinový demonštračný štrajk,⁵³ na ktorom komunistický rečník odhalil politiku imperialistov, poukazujúc na to, že vojna slúži ich záujmom, teda robotníci musia vždy a všade vystupovať proti nej.

V obvode Šaľa nad Váhom robotníci pri regulácii Váhu sa na podnikových schôdzkach dohodli na polhodinovom demonštračnom štrajku ako prejave solidarity s hrdinsky bojujúcim španielskym proletariátom, proti imperialistickej vojne a fašizmu, za oslobodenie Ernesta Thállmanna, za zrušenie zákona o registrovaní politických strán v ČSR a za ochranu KSC.⁵⁴

Kým robotníci na dedinách napriek každému nariadeniu a prísnemu zákazu predsa len mohli prejavovať svoj postoj voči imperialistickej politike, zatiaľ robotníkom v mestách v tom bránil oveľa prísnejší dozor.

1. augusta vypadalo Komárno ako vojenský tábor. V predchádzajúci deň polícia vykonala v deviatich prípadoch domovú prehliadku, medzi nimi aj v Robotníckom dome. Vojsko bolo v pohotovosti nielen v kasárňach, ale aj na uliciach. Ani v Šamoríne nemohli demonštrovať ináč než rozširovaním letákov a kreslením červených nápisov po stenách. Jeden taký nápis oznamoval, že komunisti Šamorína a okolia demonštrovali svoje protivojnové a protifašistické zameranie tým, že počas protivojnového týždňa založili na istom majeri štrnásťčlennú komunistickú bunku a v istej dedine päťčlennú komunistickú bunku v Šamorínskom okrese. V Nových Zámkoch 1. augusta zaplavili mesto komunistické plagáty. Ale aj rozširovanie ilegálnych plagátov si vyžiadalo svoje obeť. V noci na 1. augusta žandári zatkli 3 komunistov pri rozširovaní ilegálnej tlače. Okrem toho zhabali jeden ilegálny rozmnožovací stroj. Za vyslobodenie troch komunistov, ktorých žandári odviekli do Nitry, robotníci začali veľkú akciu.⁵⁵

Podobný osud čakal aj na tých, ktorí verejne a úradne chceli protestovať proti vojne.

V Dunajskej Strede, kde sa zasadanie obecného zastupiteľstva konalo práve v deň 20. výročia vypuknutia prvej svetovej vojny, frakcia obecnej rady KSC protestovala vo forme rezolúcie, ktorú predostrel schôdzke komunistický člen rady Gábor Mondok.⁵⁶ Podľa tohto návrhu rezolúcie obecné zastupiteľstvo Dunajskej stredy súhlasí s prejavom ľudového komisára pre zahraničné veci Litvinova a s mierovou politikou Sovietskeho sväzu, pričom najzrozumiteľnejšie odmieta vojnové prípravy českého imperializmu a ostro protestuje proti ďalšiemu zbrojeniu ako aj proti predĺženiu vojenskej služby. Keď rečník začal čítať návrh rezolúcie, sociálnodemokratický notár Dunajskej Stredy zavolał poli-

⁵² Munkás, 12. augusta 1934.

⁵³ Munkás, 19. augusta 1934.

⁵⁴ Munkás, 26. augusta 1934.

⁵⁵ Munkás, 12. augusta 1934.

⁵⁶ Tamže.

cajto, ktorí prepadli prednášateľa a vyvliekli ho na ulicu. Nato členovia frakcie KSC manifestčne opustili miestnosť, takže sa schôdzka nemohla konať.

I z tohto príkladu vidieť politiku vtedajšej sociálnej demokracie.

*

Boj za jednotu odborového hnutia začali bratislavské organizácie. Socialistické odborové organizácie usporiadali spoločné zhromaždenie s červenými, dohodli sa na spoločnom programe. Vyzývali socialistických, komunistických, kresťanskosocialistických ako aj robotníkov bez straníckej príslušnosti, v Bratislave i po celom Slovensku, aby nasledovali ich príklad. Vo výzve sa okrem iného hovorí o tom, že pracujúci nechcú biedu, fašizmus a vojnu, ale prácu, chlieb a slobodu. A za tieto požiadavky spoločne pôjdu do boja.⁵⁷

Sedem odborových organizácií: Červené odbory, sociálni demokrati, národní socialisti, národní demokrati, mičurovci, kresťanskí socialisti a hlinkovci sa zišli na spoločné zasadanie, kde prijali bojové požiadavky komunistov, za ktoré začali aj organizovať boj.

V Košiciach sa na spoločnom prípravnom rokovaní zúčastnilo päť skupín odborovej organizácie stavebných robotníkov. 28. októbra 1934 utvorilo šestnásť organizácií jednotný front.

Keď sa košické červené odborové organizácie obrátili s návrhom na spoločné vystúpenie na reformistické a žlté odborové organizácie, robotníctvo napriek násilným protestom vodcov si vynútilo utvorenie jednotného frontu.

Reformistická odborová organizácia košických drevorobotníkov zvolila spoločný akčný výbor s červenými. Nato reformistická ústredňa poslala z Bratislavy svojho tajomníka (ktorého KSC vylúčila ako likvidátora) a ten dosiahol, že reformistické vedenie odvolalo svojich členov zo spoločného akčného výboru.⁵⁸

V sociálnodemokratických členských kruhoch sa myšlienka jednotného frontu čoraz viac zakorenila. Nie tak u vodcov tejto strany. Bojovali všetkými prostriedkami proti uskutočneniu jednotného frontu. Neboli priberčiví, keď išlo o prostriedky na udusenie spoločného vystúpenia socialistických robotníkov s komunistami.

Vodcovia sociálnodemokratickej strany aj ostatných socialistických strán nebrali do úvahy, že socialistickí robotníci sa čoraz väčšou mierou spájajú v spoločných štrajkoch a demonštráciách, v ktorých odrážajú fašistické útoky. „Radšej rozbíjali vlastné organizácie a vyhadzovali z nich najlepšie proletárske živly, než aby dali súhlas k jednotnému frontu s komunistami.“⁵⁹ Tak to bolo aj v maďarskej frakcii sociálnodemokratickej strany.

Vodcovia prisne sa pridávajú vládnej politiky v Užhorode, Košiciach, Nových Zámkoch a Bratislave vylučovali zo sociálnodemokratickej strany všet-

⁵⁷ Munkás, 23. septembra 1934.

⁵⁸ Munkás, 23. septembra 1934.

⁵⁹ Kl. Gotwald, *Niektoré problémy politiky jednotného frontu v Československu*, Spisy VI. Bratislava 1953, 31.

kých pokrokovovo zmyšľajúcich robotníkov, inteligentov, ba aj stranických funkcionárov, ktorí pod tlakom návrhu KSC na jednotný front pokladali politiku sociálnodemokratických vodcov za nezrovnateľnú s triednymi záujmami robotníctva. Toto zakročenie vedenia strany vyvolalo v maďarskej frakcii sociálnodemokratickej strany rozkol.

Vylúčení príslušníci sociálnodemokratickej strany založili pod názvom Jövő časopis opozície a začali agitáciu proti sociálnodemokratickým vodcom.

Opozícia sa nedostala na správnu platformu triedneho boja. V politike vodcov videla skôr osobné chyby než zásadné poblúdenie. Namiesto podporovania bojovej jednoty socialistov s komunistami sa skôr stavala na osobitné stanovisko, vznašajúc sa medzi komunistickou a sociálnodemokratickou stranou.

Robotníci sa stávali čoraz uvedomejší. Čoraz väčší počet robotníkov sa presviedčal o tom, že pre svoje spoločné záujmy bez rozdielu organizačnej príslušnosti musia vstúpiť do boja. Všade tam, kde ich spoločný boj organizovali a viedli Červené odbory, dosiahli pekné úspechy. Správne spoznali, že jediným východiskom z neutešenej hospodárskej a politickej situácie, zárukou úspešného boja za hospodárske požiadavky a protifašistického boja je utvorenie jednotného frontu pod vedením Komunistickej strany Československa. Robotníci bojovali za utvorenie jednotného frontu, ale vodcovia sociálnodemokratickej strany boli proti nemu.

*

Komunistická strana Československa poukázala v celej šírke na hroziace nebezpečenstvo. Upozorňovala, že fašizmus ohrozuje nielen robotnícku triedu, ale všetky humánne a demokraticky zmyšľajúce vrstvy spoločnosti. Volala do boja všetkých čestných občanov, aby sa utvorením ľudového frontu bránili proti hroziacemu fašistickému nebezpečenstvu, Nielen volala, ale aj organizovala a viedla ich protifašistický boj.

Aj maďarský ľud v Československu sa postavil do radov tých, ktorí v ľudovom fronte videli zábezpeku proti narastajúcemu fašistickému nebezpečenstvu a zábezpeku obrany republiky. Pokrokoví maďarskí roľníci, mládež a inteligencia vo svojom najvlastnejšom záujme vstúpili do tohto tábora.

Prevažná väčšina maďarského ľudu na Slovensku sa zaoberala poľnohospodárstvom. Maďarskí roľníci na Slovensku mali v podstate takú istú situáciu ako ich slovenskí druhovia. Medzi maďarskými roľníkmi boli však nápadnejšie majetkové rozdiely a v dôsledku toho bol aj triedny boj ostrejší.

Základnou bolesťou poľnohospodárstva na Slovensku bola veľká rozdrobenosť pôdy.

Počet Maďarov, ktorí vlastnili pôdu, bol 53 000 a celkove bolo 110 000 nemajetných.⁶⁰

Situácia poľnohospodárskych robotníkov a maloroľníkov bola biedna. Agrárna

⁶⁰ Borsody I., c. d., kapitola *A statisztika tükrében*, 38.

politika koalíciej vlády sa vôbec neusilovala zlepšiť ich ťažké postavenie. Nepravodlivosť uskutočnenej pozemkovej reformy cítili predovšetkým zemerobotníci a maloroľníci. Dostali len asi 20 % rozparcelovanej pôdy. Najúrodnejšie lány zeme ostali aj po pozemkovej reforme v rukách iredentistických maďarských pánov a katolíckej cirkvi.

Obilný monopol bol zdrojom obrovských ziskov pre veľkostatkárov,⁶¹ ale nepomáhal maďarským maloroľníkom. Ich situácia sa stále zhoršovala, čoraz viac sa zadlžovali. Stupeň zadlženosti dosiahol až 80 %.⁶² O tom v akej situácii sa roľníctvo nachádzalo, najjasnejšie hovoria jeho žiadosti adresované okresným úradom.

Maďarskí maloroľníci a zemerobotníci sa naučili neveriť sľubom vlády a rozličných strán, ktoré pre nich vždy vyzneli naprázdno. Nadobudli presvedčenie, že situácia salepší len vtedy, keď vstúpia do bojového frontu pod vedením komunistickej strany, ktorá jediná chránila ich záujmy.

Boj zemerobotníkov a maloroľníkov organizoval a viedol Československý sväz poľnohospodárskych a lesných robotníkov so sídlom v Prahe. Akcie na Slovensku riadili dvojjazyčným mesačníkom: Zemerobotníci Slovenska — Földmunkás, listami, osobným stykom a podľa potreby vydávanými letákmi.

Jedine Červené odbory, Sväz poľnohospodárskych a lesných robotníkov sa postavili na čelo bojového vystúpenia maloroľníkov a zemerobotníkov. Jedine oni upozornili na to, že vo všetkých útokoch fašizujúcej sa českej buržoázie proti záujmom pracujúcich kráča slovenská i maďarská buržoázia, cirkevní a židovskí veľkostatkári úplne ruka v ruke. Páni veľkostatkári sa usilujú o to, aby nemocenské a sociálne poistenie a podpora v nezamestnanosti boli znížené a zemerobotníctvo z podpôr úplne vyradené. Poukázali na to, že vymôcť lepšie živobytie a odraziť fašistické snahy buržoázie možno len spoločným vystúpením.

Zemerobotníci vstúpili do boja. V Andóde (teraz Andovce), Zemnom, Hronskom Loku, Čierných Nekeyách (teraz Čierna Voda) a v mnohých ďalších mestách nápor statkárov úspešne odrazili. Kajalskí robotníci si vynútili mocným nástupom na „tablu“, že museli byť zamestnaní.⁶³

V oblasti s miešaným obyvateľstvom bojovali maďarskí zemerobotníci bok po boku so svojimi slovenskými druhmi.

V katastri obce Slovenský Meder (teraz Palárikovo) na dvore Piko 200 zemerobotníkov zo Zemného (maď. obyv.), zo Slovenského Medera (slov. obyv.)

⁶¹ Agrárny poslanec Stunda v parlamente poukazoval na to, že obilný monopol priniesol za jeden rok 55 542 500 Kčs zisku pre maďarských veľkostatkárov. Na otázku, čo priniesol chudobným roľníkom, neodpovedal. Stenografické zprávy o 19. schôdzke poslaneckej snemovne N. Z. R. Č. dňa 9. decembra 1935, 16—17.

⁶² B o r s o d y I., c. d., kapitola *A parasztság*, 160. Týka sa len maďarských roľníkov.

⁶³ Dvojjazykový časopis, Zemerobotníci Slovenska-Földmunkás, roč. I., č. 5, Okresný archív v Komárne čís. 704/1934 prez. Z týchto časopisov zhabala 198 kusov čítanica stanica v Zemnom 13. mája 1934. Obsah časopisu označil za závadný, pokiaľ ide o vetu: „Kajalskí robotníci si vynútili mocným nástupom na tablu, že museli byť zamestnaní. Ich úspechy musia byť príkladom pre Vás.“ Hlásenie četníckeho veliteľa v Zemnom zo dňa 13. mája 1934 p. č. 169/1934 dôv. Okresnému úradu v Komárne. Okresný archív v Komárne č. 704/1934 prez.

a Andóda (zmieš. obyv.) svorným vystúpením dosiahlo zvýšenie mzdy mužom, ženám a školopovinným deťom.⁶⁴

Aj maloroľníci sa dali do pohybu, začali sa organizovať. 4. novembra 1934 sa na západnom Slovensku pohli slovenskí a na južnom maďarskí maloroľníci.⁶⁵

Na západnom Slovensku bola konferencia na Myjave, na ktorej bolo zastúpené z Myjavského 13, z Trenčianskeho a Senického okresu po 2 dedinách. V diskusii po referáte protestovali najmä proti daňovým ťarchám a exekúciám. Delegáti sa jednohlasne vyslovili, že v každej dedine zorganizujú boj za záujmy požiadaviek maloroľníkov a všade utvoria maloroľnícke komisie na vedenie hnutia. Na schôdzke zvolili komisiu pozostávajúcu z desiatich maloroľníkov a prijali vyhlásenie adresované všetkým pracujúcim roľníkom. Telegraficky protestovali proti väzneniu Thállmanna, proti bielemu teroru v Španielsku, proti zatknutiu s. Krosnára a proti zatykačom na ss. Kopeckého, Gottwalda a Štetku. Poslali pozdravný telegram maďarským maloroľníkom.

Vo Veľkom Mederi (teraz Čalovo) sa zišlo 24 delegátov, medzi nimi aj členovia Maďarskej národnej strany a agrárnej strany, ale aj zástupcovia maloroľníkov bez straníckej príslušnosti zo Žitného ostrova. Všetky prejavy, ktoré odznali po referáte, končili sa tou istou myšlienkou, že sa musia zvýšenou mierou účastniť na bojovom fronte proti spoločným vykorisťovateľom a utláčateľom. Musia začať skutočný boj za svoje hospodárske a politické požiadavky, aby unikli pred úplným utlačením.

Zvolili výkonný výbor maďarských maloroľníkov a rozhodli sa, že aj na dedinách si maloroľníci zvolia svoje výkonné výbory. Tieto budú mať za úlohu organizovať na dedinách boj za maloroľnícke požiadavky.

Na návrh miestnej organizácie KSČ v Dioseku (teraz Sládkovičovo) sa zišli 22. novembra predstavitelia miestnej organizácie strany sociálnej demokracie, maďarskej národnej strany, kresťanskosociálnej, agrárnej a komunistickej strany na spoločnú schôdzu.⁶⁶ Na schôdzke prerokovali možnosti spoločného vystúpenia maloroľníkov s robotníkmi. Predstavitelia uvedených strán prijali výzvu a vyhlásili, že pošlú svojich zástupcov aj do spoločného výboru. Rozhodli sa jednotne vystúpiť za svoje požiadavky, medziiným proti exekúciám, proti vysokým daniam, za riadne podporovanie nezamestnaných, za spoločnú mate-rinskú reč v úradoch ako aj v školách.

Prvé zasadanie spoločného výboru mali 29. novembra. Agrárnu stranu zastupovali 4, Maďarskú národnú stranu 3 a komunistickú stranu 4 delegáti.

Tieto konferencie, na ktorých sa slovenskí a maďarskí maloroľníci rozhodli, že za svoje záujmy pôjdu spoločne do boja proti pánom, či už českým, slovenským, maďarským alebo židovským, bankárom a veľkostatkárom, boli významnou udalosťou maloroľníckeho hnutia na Slovensku.

*

⁶⁴ Hlásenie žandárskeho veliteľa v Zemnom zo dňa 26. apríla 1934 Okresnému úradu v Komárne. Okresný archív v Komárne čís. 623/1934 prez.

⁶⁵ Munkás, 11. novembra 1934.

⁶⁶ Munkás, 9. decembra 1934.

V protifašistickom a protivojnovom boji maďarských pracujúcich tvorí vynikajúcu kapitolu bojový postoj triedne uvedomelej maďarskej mládeže vedenej komunistickým mládežníckym sväzom.

Táto skutočnosť je tým potešiteľnejšia, že o získanie mládeže, majúcej pomerne málo životných skúseností, viedli úporný boj aj maďarské politické strany. Usilovali sa ju ovplyvňovať politickou demagógiou a lákavými heslami.

Mladí maďarskí robotníci väčšinou našli správnu cestu. Boli mladí, mali málo životných skúseností, ale tie, ktoré mali, boli zdrvivúce. Veď roku 1934 bol počet mladých nezamestnaných 300 000.

Ani inteligencia sa nemala lepšie. Z absolventov obchodných akadémií bolo nezamestnaných 40 %, z absolventov učiteľských ústavov 55 %, z odborných škôl 63 %, z reálok a gymnázií 80 %.⁶⁷

Maďarská mládež na Slovensku na vlastnej koži pocítila, že vláda, kde majú hlavné slovo reakcionári, ktorí vládnu pre boháčov, proti záujmom chudobných a mladej generácie, ich problémy riešiť nechce a nebude.

Nepomáhali im ani organizácie maďarských buržoáznych strán, ani Caritas, mládežnícky sväz maďarských pánov.

Ich požiadavkám nevyhoveli ani úrady, na ktoré sa úctivo obrátili. Keď vytušili, že v danom prípade ide o vystúpenie organizované komunistickou stranou, dali hneď zatýkať aj mládež.⁶⁸

Že fašistické nebezpečenstvo rastie, bolo vidieť aj z toho, že vláda rad radom zakázala mládežnícke časopisy, Mladú gardu, Jungfront. Ústredné vedenie Komunistického mládežníckeho sväzu a mládež Červených odborov vydali vtedy letáky v každej reči pre mladorobotníkov republiky, v ktorých ukázali ďalší cieľ a spôsob boja. Ubezpečili mládež, najmä nezamestnaných, že naproti všetkému úsiliu o zákaze legálnych prostriedkov protestu komunistická mládež bude vždy stáť na čele mladorobotníkov. Ukazovali im, aká cesta vedie k úniku pred hladom a biedou. Jediným východiskom bolo spojiť sa s ostatnými pracujúcimi, zorganizovať spoločné vystúpenie, hladové pochody pred obecnými a okresnými úradmi za vynútenie najdôležitejších životných podmienok. To však nestačilo. Vedeli, že pokiaľ existuje kapitalistický systém, robotníci vždy musia bojovať za lepší život. A ten sa dá vybojovať len pod vedením KSČ. Vyzývali ich, aby vstúpili do boja za ochranu komunistickej strany a Červených odborov proti fašistickej diktatúre a vojne, za diktatúru proletariátu.

⁶⁷ Údaje citoval posl. Synek na 25. zhromaždení poslaneckej snemovne N. Z. R. Č. 11. decembra 1935. Stenografické zprávy, 15.

⁶⁸ Sedemdesiatpäť odvodom povinných v Zemnom dňa 3. marca 1935 podalo žiadosť obecnému zastupiteľstvu. Pišu, že 36 km dlhú cestu pre nezamestnanosť a veľkú biedu a pre nedostatočnú stravu nemôžu vykonať peši. Žiadali obecné zastupiteľstvo, aby im dalo k dispozícii príslušný počet povozov alebo aby „ráčilo“ odhlasovať cestovné. Notár obce Zemné povedal, že „v danom prípade ide o komunistický agitačný cieľ... a aby sa v budúcnosti podobné prípady nevyskytli, navrhol by som úctivo, aby odvodom povinní, ktorí podpísali túto žiadosť, boli na veľkonočné sviatky zatvorení, lebo v tunajšej obci je najmä Veľkonočný pondelok medzi mládencami veľkým sviatkom“. Notárske hlásenie Okresnému úradu v Komárne zo dňa 3. apríla 1935 pod č. 40/35 prez. Okresný archív v Komárne č. 427/1935 prez.

Maďarská mládež pod vedením Komunistického mládežníckeho svazu začala širokú akciu za dosiahnutie svojich hospodárskych a politických požiadaviek.

Mládež v okresoch odvolávajúc sa na petičné právo ústavnej listiny prostredníctvom okresných úradov dôrazne žiadala, aby sa urobilo opatrenie na zaoberanie zamestnania a práce pre nezamestnanú mládež. Žiadali, aby každý nezamestnaný robotník, ktorému nemôžu zaistiť prácu, bol na účet štátu podporovaný.⁶⁹

Úspech jednotného hnutia vplýval na nich povzbudivo, neúspech ich utvrdil v presvedčení, že sa za svoje požiadavky musia ešte pevnejšie zomknúť.

Roľnícka mládež v obciach vystupovala spolu so staršími v štrajkových bojoch, v protestných akciách atď. Najmä odvodom povinní dosiahli pekné úspechy s jednotným vystúpením.

Školská mládež, ba aj pionieri mali svoj podiel na jednotnom vystúpení. Na niektorých miestach pionieri, ktorých otcovia boli už dlhší čas nezamestnaní, išli spolu na okresné úrady. Žiadali buď prácu pre svojich otcov, alebo pre seba chleba a šaty.⁷⁰

Maďarská komunistická mládež si plne uvedomovala, že keď chce dosiahnuť šťastnú budúcnosť, musí si osvojiť revolučnú metódu v presadzovaní svojich cieľov, lebo „jedine cesta Lenina . . . vedie robotnícku triedu do jasnej budúcnosti“.⁷¹

Maďarská mládež bola verná ideám internacionalizmu. Bojovala nielen za vlastné oslobodenie, ale aj v záujme tých, ktorí úpeli v Maďarsku pod ešte väčším útlakom fašizmu.

Keď Horthyho sudy vytyčovali termíny procesov s antifašistami a komunistami, mladí robotníci Komárna ihneď vstupovali do akcie. Plavili po Dunaji červené lode, papierové člny a heslami plnené fľaše na druhý breh. Často na vlaky, ktoré odchádzali do Maďarska, lepili plagáty, na ktorých žiadali vypustenie všetkých zatknutých antifašistických bojovníkov na slobodu. Žiadali skončiť s fašistickými metódami horthyovského režimu.

Mladá maďarská inteligencia nedosiahla v protifašistickom boji už také úspechy ako robotnícka mládež.

Jej osudnou chybou bolo, že sa nemohla vymaniť z vplyvu maďarských buržoáznych strán na Slovensku. Nestála na základe triedneho boja, chcela preklenúť triedne rozdiely. Svojimi dobromyseľnými snahami a prácou, ktorú chcela postaviť do služieb nikdy neexistujúceho jednotného maďarstva, nemohla veľa dokázať.

Maďarská univerzitná mládež, ktorá sa zoskupovala v organizácii Sarló a osvojila si revolučnú marxistickú teóriu, stala sa najpokrokovejšou časťou univerzitnej mládeže. Na čele s Edgardom Baloghom urobila takú obrovskú prá-

⁶⁹ Žiadosť komárňanských mladých nezamestnaných vláde Československej republiky, prostredníctvom Okresného úradu v Komárne, uložené v Okresnom archíve v Komárne č. 137/1935 prez.

⁷⁰ Munkás, 19. augusta 1934.

⁷¹ Gottwald Kl., *Sociálnodemokratickým robotníkom o teórii Lenina a Stalina*, Spisy VI, Bratislava 1955, 83.

cu, akú sme nevideli ani v sedmohradských ani vo vojvodinských mládežníckych spolkoch a oveľa predstihla v každom ohľade aj Maďarsko. Ukazovala cestu k vybudovaniu správneho zjednotenia pokrokových síl. Mladí maďarskí príslušníci inteligencie našli spojenie s najlepšimi členmi českej a slovenskej inteligencie, medziiným s J. Fučíkom a Zd. Nejedlým, ktorý sa stal čestným predsedom pražského maďarského Petófiho krúžku.

Aj svojimi stykmi s Maďarskom chceli podporiť protifašistické tendencie. Protestovali proti falšovaniu revolučnej tradície básnikov Petófiho a Adyho. Mali spojenie s najostrejšími kritikmi fašizujúceho sa maďarského panského života. Ich protifašistický boj podporovali tým, že diela, ktoré nemohli vyjsť vo fašistickom Maďarsku, uverejňovali v maďarských časopisoch na Slovensku.

Toto hnutie dalo strane nejedného vynikajúceho protifašistického bojovníka.

Uvedomelá maďarská mládež na Slovensku bojovala pod zástavou KSČ pod vedením mládežníckeho sväzu na bojovom fronte za hospodárske požiadavky proti fašizmu a vojne. Vo svojom boji dosiahla pozoruhodné úspechy.

*

Keď sa zaoberáme protifašistickým bojom maďarského ľudu Československa, musíme si rozhodne všimnúť aj maďarskú literatúru, úlohu a účasť maďarských spisovateľov v protifašistickom ľudovom fronte.

Tak ako sa delili maďarskí pracujúci na triednom základe, aj maďarskí spisovatelia sa delili na viaceré skupiny podľa politického názoru a postoja voči Československej republike. Maďarskí spisovatelia taktiež videli, že fašizmus znamená nebezpečenstvo aj pre pokrokovú inteligenciu. Veď úrady zakázali pokrokové časopisy. Zakázali Pravdu chudoby, Rote Fahne a taký istý osud čakal aj na orgán maďarských komunistov Munkás.

V Bratislave deň pred provokačnou schôdzou českého fašistického Národného sjednocení polícia obsadila prednáškovú sieň maďarského proletárskeho telovýchovného spolku Vörös Barátság (Červená družba). Zabavila písomnosti spolku, úplnú telocvičnú výstroj a knižnicu, skonfiškovala protifašistické čísla nástenných novín Előre (Napred) a zapečatila spolkovú miestnosť.

Pokrokoví maďarskí spisovatelia bojovali proti fašizmu. Svoje príspevky uverejňovali v časopise Magyar Nap, ktorý založila KSČ r. 1935 na propagovanie ľudového frontu medzi maďarským ľudom Československa. Takí boli medzi inými maloroľník spisovateľ Jozef Sellyei a Július Morvay, ktorí podali verný obraz boja poľnohospodárskeho a maloroľníckeho ľudu. Z básnikov boli najvýznamnejšími bojovníkmi proti fašizmu Dezider Győry a Rezső Peéry, publicista Rezső Szalatnai, redaktor a literárny kritik Magyar Napu Ladislav Vass.

V protifašistickom boji sa najviac zúčastnili tí spisovatelia, ktorí boli vždy verní robotníckej triede a komunistickej myšlienke. Medzi týmito je najvýznamnejší Zoltán Fábry.

Jeho spisovateľská činnosť sama je kapitolou v protifašistickom boji maďar-

skej inteligencie na Slovensku. Maďarskí pracujúci práve na základe Fábryho práce najlepšie spoznali a znenávideli fašistickú ideológiu. Ako hlavný redaktor komunistického literárneho časopisu *Az Út* živo reagoval na svetové politické udalosti. Po uchopení moci v Nemecku hitlerovským fašizmom hlavným cieľom jeho článkov bolo upozorňovať maďarských pracujúcich na nebezpečenstvo fašizmu. Jeho literárne vzdelanie, najmä vynikajúce znalosti nemeckej literatúry mu umožnili, aby už v zárodku rozpoznal nebezpečenstvo nemeckého fašizmu hroziaceho Európe a volal do boja proti nemu každého čestného pracujúceho.

Fábry chodil po mestách a dedinách, v ktorých na Slovensku bývali Maďari, informoval ich o nebezpečenstve a vyzýval ich do boja proti nemu. Od spisovateľov žiadal v mene kultúry a ľudskosti smelý, nekompromisný postoj. Sám ukazoval príklad. Nečakal od spisovateľov pacifizmus, ale sebavedomú bojovú odvahu. Vedel, že protifašistický a protivojnový boj môže byť úspešný len v jednotnom a ľudovom fronte vedenom komunistami.

Z pokrokových maďarských spisovateľov na Slovensku Zoltán Fábry vykonal neoceniteľné služby pre vytvorenie demokratického ducha Maďarov v Československu a pre ich postavenie sa do frontu proti fašizmu a vojne.

*

Z hľadiska aktivizácie reakčných a pokrokových síl tvorí dôležitú kapitolu predvolebné obdobie. Toto obdobie bolo významné tým, že sa fašistické skupiny buržoázie všetkých národov republiky snažili sústredeným náporom strhnúť na seba väčšinu hlasov a tak „demokratickým“ spôsobom nastoliť v Československu fašistickú diktatúru.

Pred voľbami r. 1935 všade, vo všetkých stranách sa rozvinula veľká predvolebná kampaň.

Bezprostredne pred voľbami sa KSC obrátila s výzvou na všetkých pracujúcich Československa.⁷² Upozornila ich, že jediné východisko proti hladu, fašizmu, vojne a národnostnému ujarmeniu je komunizmus. Volala za vybojovanie moci robotníckej triedy, za slobodu národov a bratskú jednotu, za šťastný život v socializme.

Komunistická strana Československa sa obracala na maďarských robotníkov a maloroľníkov.⁷³ Vyzývala ich do volebného boja upozorňujúc ich na vážnosť situácie.

Maďarskí členovia KSC upozornili maďarský ľud na Slovensku na dôležitý historický moment, na význam volieb a na skúsenosti z minulosti. Maďarskí

⁷² Výzva KSC — *Komunizmus je jediné východisko!* Proti hladu, fašizmu, vojne a národnému ujarmeniu! Za moc robotníckej triedy, za slobodu národov a bratskú jednotu, za šťastný život v socializme! Výzvu pod titulom — *A komunizmus az egyetlen kiút!* . . . uverejnil Munkás dňa 5. mája 1935.

⁷³ Výzva KSC bola rozšírená aj vo forme letákov — *Védjétek a kommunista pártot, védjétek a választási jogotokat, verjétek vissza harcotokkal a pártok regisztrálását és a fasizmus rohamát!* Munkások, kisgazdák, dolgozók! Vydavateľ F. Nedvěd, poslanec, Praha, tlačiareň J. Hoffman, Praha-Karlín. Okresný archív v Komárne č. 535/1935 prez.

komunisti sľúbili maďarskému ľudu, že vždy budú tam, kde robotník a malý úradník bojuje za väčší kus chleba, kde sa maloroľník bráni proti exekúcii, kde ľud vystupuje proti fašizmu pripravujúcemu vojnu.

Aj vodca maďarských komunistov na Slovensku Gábor Steiner vyzýva maďarských pracujúcich v osobitnom letáku,⁷⁴ aby zosilnili boj proti fašizmu svojím vstupom do komunistickej strany; aby tým upevnili rady neochvejných protifašistických bojovníkov. Na letáku bolo aj prehlásenie o vstupe do KSC a slávnostný sľub, že vstupujúci do strany bude stáť v prvých radoch protifašistického boja.

Maďarská buržoázia v predvolebnej agitácii oslovovala maďarský ľud slovami „drahí bratia“, ale to jej nebránilo v tom, aby ho vykorisťovala práve tak ako inonárodná buržoázia republiky. Uvedomelí maďarskí pracujúci sa nedali oklamať. Bojovali proti každému vykorisťovateľovi, proti každému buržuovi, proti maďarskému práve tak ako proti českému, slovenskému a ostatným.

Vodcovia komunistickej strany napriek všetkým snahám fašistickej buržoázie udržiavali stále úzke spojenie s masami maďarských pracujúcich. Vedeli, že maďarský ľud, ktorý od založenia Komunistickej strany Československa tvoril priemerne najmasovejšiu základňu strany, ani teraz nesklame a ani nesklamal.

V krajských voľbách r. 1935 dostala KSC 849 485 hlasov, ktoré v porovnaní s výsledkom volieb z r. 1929 znamenali o 96 265 hlasov viac, čím sa stala štvrtou najsilnejšou stranou v republike.

Na Slovensku urobila KSC ohromný krok vpred. Dostala spolu 210 676 hlasov namiesto 152 242 hlasov z r. 1929. Získala teda 58 343 hlasov, a stala sa tak štvrtou najsilnejšou stranou na Slovensku.

Dôkazom toho, že maďarský ľud Československa znamenal skutočne masovú základňu KSC, sú výsledky dosiahnuté na územiach obývaných Maďarmi a veľký vzrast od čias posledných volieb r. 1929.

Na územiach obývaných Maďarmi sa KSC stala priemerne druhou najsilnejšou stranou.

*

V období od r. 1934 bolo z hľadiska štátnej samostatnosti Československej republiky rozhodujúcou otázkou, či sa podarí pomocou jednotného frontu širokých mas pracujúcich a spojenectva so Sovietskym sväzom ubrániť demokratickú štátnu formu Československa proti fašistickému nebezpečenstvu hroziacemu najmä zo strany hitlerovského Nemecka.

Maďarské obyvateľstvo republiky nebojovalo jednotne za obranu republiky proti fašizmu a vojne. Rozvzrávalo sa na triednom a nie na národnostnom základe. V triednom základe hľadalo a našlo svojho spojenca v boji za spoločné triedne záujmy.

Toto bola príčina, prečo nacionalistické maďarské buržoázne strany na Slo-

⁷⁴ Leták G. Steinera, *Dolgozók, erősítsétek meg a fasiszmus elleni harcot a kommunista pártba való belépésükkel*. Okresný archív v Komárne č. 535/1935 prez.

vensku, Maďarská národná strana a Kresfanskosocialistická strana našli spoločnú politickú líniu aj s najreakčnejšou, najfašistickejšou a najviac protimaďarskou stranou, českým Národným sjednocením a Hlinkovou slovenskou ľudovou stranou. Našli ju preto, lebo vodcov maďarských buržoáznych strán, maďarských grófov a veľkostatkárov oddeľovali práve také nezmieriteľné protiklady od maďarského pracujúceho ľudu, ako stranu českého agrárneho kapitálu a finančných magnátov a Hlinkovu ľudovú stranu od českých a slovenských pracujúcich.

Sovietsky sväz s obrovskými úspechmi dosiahnutými na poli socialistickej výstavby sa stal príťažlivou silou pre všetkých pracujúcich sveta, vzorom, ktorý bolo možné nasledovať. Toto vedela aj maďarská buržoázia na Slovensku, preto sa spojila s českými, slovenskými a nemeckými buržoáznyimi stranami, ktorých zahraničná politika sa z tých istých príčin obrátila proti Sovietskemu sväzu a proti revolučnému proletariátu.

Márne sa strana maďarských grófov a veľkostatkárov nazývala Maďarskou národnou stranou, márne chcela oslepovať oslovovaním „drahí maďarskí bratia“, márne hovorila o „národnej súdržnosti“, nemala pravdu. Vo vnútornej politike, v honbe o zabezpečenie čím väčšieho kapitalistického zisku boli síce veľké rozpory vo vnútri kapitalistického tábora, ale keď išlo o útlak revolučného proletariátu, maďarskej buržoázii vždy boli milší inonárodní kapitalisti a fašisti ako komunisti maďarskej národnosti.

Prot ľudová škodlivá politika maďarských pánov netkvie v tom, že sami nebojovali proti fašistickému nebezpečenstvu. To je samozrejmé, veď hospodárske záujmy vyžadovali od nich opačnú politiku. Pre nich najväčšie nebezpečenstvo znamenala proletárska a nie fašistická diktatúra.

Ich buržoáznonacionalistická politika škodila protifašistickému boju tým, že zvädzala a znemožnila, aby politicky nevypelé masy maďarského ľudu správne spoznali, proti čomu a s kým treba bojovať. Tak sa stalo, že časť maďarského ľudu si neuvedomovala, že hlavné nebezpečenstvo, proti čomu treba predovšetkým bojovať v danom prípade, nie je nacionalistická utlačateľská politika československej buržoázie, ale fašizmus, najbrutálnejšie vyvrcholenie kapitalistického útlaku. Buržoázna ideológia maďarských strán zamedzovala, aby sa maďarskí pracujúci v ešte väčšom počte grupovali okolo KSČ, ktorá vždy a jedine bojovala proti všetkému útlaku, za hospodársku a národnostnú rovnoprávnosť všetkých obyvateľov republiky bez národnostného rozdielu.

Nápravu krívd páchaných na maďarskom ľude na Slovensku žiadali v parlamente v zmysle paragrafov mierových a medzinárodných zmlúv, v mene humanity a demokracie. V podstate však počas celého obdobia svojej politickej činnosti spolupracovali na rozbíjaní republiky s autonomistami a revizionistami. Ich politika od založenia republiky sa nezmenila, ba čo viac jej reakčný charakter začal práve teraz silnejšie vystupovať do popredia.

Tým, že hlásali jednotu záujmov, pokiaľ existuje vykorisťovanie človeka človekom bez rozdielu národností a potrebu utvorenia jednotného maďarského

tábora, nielenže nepomáhali protifašistickému boju, ale pripravovali pôdu pre fašizmus.

Za takej situácie KSCĽ a maďarskí členovia komunistickej strany mali obzvlášť ťažkú úlohu pri organizovaní a vedení protifašistického boja maďarského ľudu.

Ich úspešný protifašistický boj komplikoval fakt, že maďarský ľud v ČSR bol pod dvojakým útlakom; pod útlakom československej a maďarskej buržoázie. Následky protinárodnej a protinárodnostnej utláčateľskej politiky pocítil predovšetkým maďarský ľud, zatiaľ čo maďarská buržoázia bojovala o väčší kapitalistický zisk.

Hospodársky, sociálny a národnostný útlak v ČSR hnal aj istú časť maďarského ľudu — ktorý znášal všetky farchy útlaku — do tábora reakčnej iredentistickej maďarskej buržoázie. Politika českej buržoázie ohrozovala nielen národnú samobytnosť českého národa, ale bola škodlivá aj pre národnosti. Táto politika bola vhodná maďarskej buržoázii, aby pred politicky nevyspelým maďarským ľudom mohla vystupovať tak, ako keby zastupovala záujmy pracujúcich. V skutočnosti ich však grupovala na presadenie svojich reakčných plánov. Pri stálom hospodárskom a nacionálnom útlaku a pri demagogickej politike maďarskej buržoázie nebolo možné zabrániť tomu, aby sa menej uvedomelí ľudia dostali pod vplyv jej nacionalistickej politiky. Najväčšiu vinu na tom nesie ten — ako neraz poukázali na to komunisti — čo rozduchával nacionálne vášne, čo národnostne i hospodársky utláčal slovenské, nemecké, maďarské, poľské i ukrajinské pracujúce vrstvy, . . . čo takto dával živnú pôdu hakenkretzlerom a iredente, a to všetko robila vládna koalícia.⁷⁵ Teda najviac pomáhal Horthymu — ako hovoril Kl. Gottwald — ten, kto zdieral maďarský pracujúci ľud, ten, kto ho udržiaval v stave nerovnoprávnosti a neslobody. A to bola česká buržoázia a najmä jej najreakčnejšia časť.⁷⁶

KSCĽ bojovala za slobodu, za úplnú rovnoprávnosť všetkých národov republiky. Urobila všetko pre uvedenie maďarských pracujúcich, aby pre svoj útlak, ktorý nevyhnutne rodí nenávisť, nenávideli nie „Čechov“ alebo „Slovákov“, ale aby sa ich nenávisť obracala na skutočných utláčateľov, na buržoáziu. Pokiaľ česká a slovenská buržoázia vykorisťovala maďarský pracujúci ľud, zatiaľ českí a slovenskí pracujúci boli jeho najlepším spojencom. Úplne sa primkli k sebe v KSCĽ vodcovia a členovia všetkých národností. Zorganizovanie maďarských pracujúcich do KSCĽ a frontu bojujúceho proti fašizmu význačne podporovali komunisti maďarskej národnosti. So svojimi bohatými skúsenosťami a revolučnou odhodlanosťou boli vždy pevnými oporamí KSCĽ. Gábor Steiner, Štefan Major, Štefan Kosík a ďalší boli vynikajúcimi bojovníkmi za komunistické myšlienky.

Najuvedomejší maďarskí robotníci sa zoskupili pod zástavou KSCĽ spolu s pracujúcimi českej, slovenskej a iných národností v jednej strane, lebo pra-

⁷⁵ *Utvore bojové socialistické síručenstvo*. Reč A. Zápotockého v poslaneckej snemovni 7. nov. 1934. Cit. z knihy *Na obranu republiky proti fašizmu a vojne*, 57.

⁷⁶ Gottwald Kl., *Za ľudový front práce, slobody a mieru v Československu*. Spisy VI, Bratislava 1953, 212.

cujúci Československa mali spoločný záujem: ubrániť republiku a demokraciu po boku Sovietskeho sväzu proti pripravovanému útoku fašistického Nemecka a proti vnútornému fašizmu.

Bol to boj za uskutočnenie jednotného frontu proti fašizujúcim sa českým, slovenským, nemeckým a maďarským stranám, ktoré sa usilovali nastoliť stupňované vykorisťovanie, ešte väčší hospodársky a politický útlak, fašistickú diktatúru.

Naproti všetkým útlakom a machináciám maďarských buržoáznych strán, maďarskí robotníci správne ocenili význam československej buržoáznej demokracie. To, pravda, neznamená, že by sa boli uspokojili s jej výdobytkami. Boli si vedomí, že túto demokratickú republiku môže zjednotené robotníctvo premeniť na taký štát, v ktorom nebude viac nijaké vykorisťovanie, sociálny, kultúrny a nacionálny útlak. A keď tejto demokracii a tým aj budúcim perspektívam robotníckeho hnutia hrozilo nebezpečenstvo fašizmu, postavili sa rozhodne na jej obranu. Vedeli, že útlak českej a ostatnej buržoázie sa prejavuje pod kepienkom demokracie, ale fašizmus je otvorenou diktatúrou najreakčnejšieho, najimperialistickejšieho, najšovinistickejšieho finančného kapitálu.

Na základe úsilia KSC o jednotný front sa na územiach obývaných Maďarmi na Slovensku zorganizovali spoločné vystúpenia za hospodárske a politické požiadavky, ktoré miestami dosiahli značné úspechy.

Politika českých, slovenských a maďarských pánov, ktorých podporovala aj sociálnodemokratická strana, mala za následok, že sa všetkých pracujúcich Československa nepodarilo zomknúť do širokého jednotného frontu.

Ani maďarská sekcia sociálnodemokratickej strany nesplnila očakávania v protifašistickom boji aj napriek tomu, že vždy rozhodne vystúpila proti škodlivému vplyvu ideológie maďarských buržoáznych strán. Snažila sa presvedčiť československú verejnú mienku o tom, že politika maďarských buržoáznych strán nie je totožná s politikou maďarských pracujúcich na Slovensku. V parlamente dokazovala, že maďarskí pracujúci sú verní demokracii a republike. Videli veľmi dobre, že fašistické nebezpečenstvo už bezprostredne ohrozuje aj túto republiku a že treba ju ochrániť. Maďarskí sociálni demokrati ako aj Československá sociálnodemokratická strana nevedeli vyvodiť pre svoju budúcu politiku správny záver z príkladov sociálnodemokratických strán Nemecka a Francúzska. V Nemecku, kde sociálnodemokratická strana podporovala vládnu koalíciu, nemecká buržoázia zaviedla fašistickú diktatúru. Politika „menšieho zla“ sa teda nevyplatila. Nezabránila víťazstvu „väčšieho zla“, hitlerovského fašizmu. Vo Francúzsku však, kde sociálnodemokratická strana bola v opozícii a utvorila jednotný front s komunistami, podarilo sa zadržať útok fašistických strán. Aj maďarská sekcia sociálnodemokratickej strany sa nazývala robotníckou stranou, ale nebojovala dôsledne a hlavne nie revolučne v záujme robotníkov. Aj naďalej podporovala vládnu politiku. Nevšimla si, že sociálnodemokratickí robotníci v boji za zvýšenie dennej mzdy, proti nariadeniu koalíčnej vlády si našli spoločnú platformu s komunistami, hospodárske požiadavky

spájali s politickými, a to aj s protifašistickým bojom. Maďarská sekcia sociálnodemokratickej strany neprijala návrhy KSČ na jednotný front. Členov svojej strany, ktorí žiadali utvorenie jednotného frontu, vylúčila. Vodcovia sociálnodemokratickej strany tým, že podporovali koaličnú vládu buržoázie, že neverili vo vedúcu úlohu robotníctva a nesúhlasili s utvorením jednotného frontu s komunistami, zradili záujem robotníctva.

Ludový front medzi Maďarmi na Slovensku dosiahol čiastočné úspechy.

Maďarskí zemerobotníci, maloroľníci, mládež a inteligencia spoznali, kto v skutočnosti bráni ich záujmy. V štrajkových bojoch za väčší kus chleba počas ťažkých rokov hospodárskej krízy, za zlepšenie situácie pracujúcich bojovali komunisti. Presvedčili sa, že v boji proti utláčateľom, za vybojovanie hospodárskych a politických požiadaviek a dosiahnutie úplnej rovnoprávnosti maďarského ľudu urobil najviac český komunista Kl. Gottwald a nie maďarský kresťanský socialista gróf Esterházy. Maďarskí pracujúci práve preto považovali Komunistickú stranu Československa a jej vedúcich funkcionárov Kl. Gottwalda a V. Širokého za svojich.

Maďarský ľud Československa pri voľbách r. 1935 dokázal, že je verný komunistickej strane a že do ďalšieho boja proti fašizmu má KSČ v jeho radoch silnú oporu.

Najuvedomejšia časť maďarského ľudu si napriek všetkým snahám buržoáznych maďarských strán našla správnu cestu. Zásluhou stálych bezprostredných živých stykov s KSČ a najmä pomocou jej vedúcich činiteľov maďarskej národnosti, organizovanosť a politická uvedomelosť maďarských pracujúcich dosiahla vysokú úroveň. Za obranu republiky proti fašizmu a vojne aj v najťažších podmienkach bojovala v jednom šiku s najlepšimi českými a slovenskými pracujúcimi republiky.

*